

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

L67
V 845

ՄՈՒԶՆՅՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
1999

Նոր երգարան.

Ճողովեց

Ս.Գ.Է.ՔՍԱՆԳԻ ԽՈՒԳԵԱՆՑ.

9667

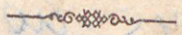

Ռ՛վ կենդանութիւն կամենում,
Հարկաւոր է օղ շնչէ.
Ո՛վ վայելցութիւնը ցանկանում,
Պարտական է երգ հնչէ:

Մ. Փ.

Ի տպ ընծայեաց

Ս. ՀԱԶԵԻԶԵԱՆՑ-ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ.

Տ Փ Խ Ի Ս

ձպարանի Գլխաւոր Կառավարութեան փոխարրային Կովկասու:

1873.

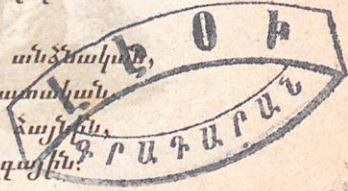

ՎԱՐԳԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ.

Օրկանք, բռնութիւն վատթար վարչութեան
Բերին մահն 'ի դուռն Հայոց ազգութեան.
Սահմանադրութիւնն եկաւ զայն վանեց,
Եւ կենաց ուղին մեր առջև հարթեց:

Յառաջդիմութեան բացաւ ասպարէզ
Ուր ամեն վայրկեան գոչել պարտ է մեզ,
Վեցցէ, Վեցցէ, Վեցցէ միշտ
Ըզգն ու Սահմանադրութիւն:

Ջնջեց ամենայն կարծիք անճշտակ,
Խեղդեց ամենայն ձայն անհատական
Հրաւեր կարգաց Եստուծոյ ձայնն,
Եռաջնորդ լինել գործոց ազգային:

Եյն որ Եստուծուն ձայն տուաւ մեզի,
Մենէ թող առնու ձայնով մ'այնպիսի.
Վեցցէ, Վեցցէ, Վեցցէ միշտ
Ըզգն ու Սահմանադրութիւն:

Հայերս անարգուած փրկեց բարձրացուց,
Մարդկային կոչման մեզ արժանացուց.
Շնորհեց մեզի զոր ազատան Եստուած,
Մարդկութեան երկրորդ նշանն է զբաժ:

Որուն շնորհիւ յարգ ստացանք մենք,
Շնոր յարգ տալո
Վեցցէ, Վեցցէ, Վ
Ըզգն ու Սահմա

1

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ԱՁԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
1861, ՄԱՅՍԻ 24.

Երի՛ք Հայկազունք, յառաջ ընթանանք,
Սահմանադրութեան նոր բարև մ'ալ տանք.
Որ ազգն երբ ղԼ՛նի փրկարար գոչեց,
Նոր հոգի, նոր կեանք Ենոր պարզեց:

Իշիէ՛ք բարեկամք, առ բարձրեալն Եստուած
մեր մաղթանք սուրբ սրտէ բղխած.
է միշտ
րութիւն:

1

Դուն ալ Հայաստան, սիրուն Հայրենիք,
Ել այսուհետև մի սրգար լռիկ,
Օ՛րե ա՛լ քու որդիք նոր ոգևով բերկրեալ,
Օ՛րեզ հարս կուզեն տեսնել զարդարեալ:

Ե՛լ մի՛ լար մայրիկ, լացդ ՚ի պար փոխէ,
Եւ ձայնիւ քաղցրիկ որդւոցդ հեա երգէ,
Կեցցէ, Կեցցէ, Կեցցէ միշտ
Եզգն ու Սահմանադրութիւն:

Հայեր, միանանք մեր մօրն հետ օրհնենք,
Օջանոնք որ մեզի տուին սուրբ օրէնք.
Սահմանադրութեան բարեաց փոխանակ,
Թո՛ղ վարեն ուրախ կեանք մի փառունակ:

Թո՛ղ և մեր որդիք հեա անոնց անուան,
Իհրաւոր տարիք օրհնեն ու կարգան
Կեցցէ, Կեցցէ, Կեցցէ միշտ
Եզգն ու Սահմանադրութիւն:

Յ. Գ. Արվա ճեան

2

Մ Ո Ւ Ս Ա

Երկածք Հայոց ժամանակին ընդ անիւ
Փշրին տակաւ մինչդեռ սիրոյ համբուրիւ.

Ուխտեմք 'ի սէր եղբօր՝ զկեանս դնել զբաւ,
Օ՛ն ա՛նդր 'ի մէջ այր ընկերին լարել զաւ:

Սլացաւ 'ի մէջ բաղդն անհամբոյր,
Երդ նոր բաղդիս քաղցր է համբոյր.
Եղբայր զեղբայր զգուէ սիրով,
Ճոխն աղքատին մատչի գթով:
Էանց զիշեր՝ արդ առաւօտ,
Ի ցող ժպտին Մասեաց արօտ.
Եւ վառ 'ի վառ շողշողելով,
Լոյսն արեգին ծրփայ 'ի ծով:

Հա՛պա մանկունք,

Վե՛հ քաջազունք.

Ի զլուխ պըսակ,

Ի յաղթանակ:

Եռեալ նուազս,

Մարաքս արագս.

Օ՛ն փութասցուք,

Օ՛ն երգեսցուք:

Սէր և զուժ,

Մեր պըսակ.

Եռ մեր բաղդ,

Հրաւիրակ:

Յնծասցեն,

Որք լըսեն.

Թէ՛ «ուր Հայ,

Չիք՝ անդ վայ»:

Եղիազար Մէլիքեան:

Ո Ղ Բ Ա Լ Ի Բ Ա Ն Ք

Անի բագարին Հայոց, առ հայազգի ունն, որ դնացեալ էր
նմա 'ի սեսուծիւն:

Անի քաղաք նստեր՝ կուլայ,
Չկայ ըսող մի՛ լայ, մի՛ լայ.
Արսես քիչ է, թո՛ղ մնայ՝ լայ,
Ե՛րս, ե՛րբ լսեմ՝ մի՛ լայ, մի՛ լայ:

Ե առ ցաւերով կայրիմ տապիւմ,
Չունիմ մէկ մարդ հաւատարիմ.
Որ խղճալոյս դայ մծտեայ,
Հէչ չի ըսէ մի՛ լայ, մի՛ լայ:

Ե՛րս Հայ տղայ, խղճա՛ ինձի,
Տես թէ քո Անին ի՞նչպէս է.
Հերիք ես լամ զու չգթաս,
Չէ՞, քո Անին ափսոս է:

Ե՛րս ու վախով օրերս անցաւ,
Լայէն աչքերս կուրացաւ.
Որք մնայն ինձ վե՛ճակեցաւ,
Բաղդս բնաւ զիս մոռացաւ:

Աորուցեր եմ թագաւորներ,
Ժողովեր եմ գլխուս քէօռ բուվեր:

Որք միշտ կերգեն Մինն անցաւ,
Մինն անտէր աւերեցաւ:

Մինն եմ շատ մարդաբնակ,
Մնացեր եմ գառն աւերակ,
Իմ լացն, իմ կոծն, իմ աղաղակ,
Մնաէր որբերու նմանակ:

Երբեմն էի շաա աննման,
Հայոց քաղաք Երևելեան,
Մերեր եմ սեփահատակ,
Մստեր կուլամ, ես միայնակ:

Եկար տեսար դարձեր կերթաւ,
Լալով կրեստ քարե աւ մ'նաս,
Մտուած սիրես չ'մոռանաս,
Մասիս սարին երբ մօտենաս:

Ըսես իմ քաջ Երարաթին,
«Մստեր կուլայ քո խեղճ Մինն»,
Մըսէ, երբ աւետիք կ'ըտաս,
Թէ՛ «իմ Մինի հերիք է լաս»:

Աղբսանդր մ. Արարատեան:

ԵՐԳ ՄԵՌՈՒՆՈՂ ՀԱՅՐԵՆԱՍԵՐԻ:

Եզնի՛ւ ընկեր, մեռանում եմ,
Բայց հանգիստ եմ ես հոգով:

Իմ թշնամիքս ես օրհնում եմ,—
Օրհնում եմ քեզ Մտուծով:

Հեռանում եմ, անգի'ն ընկեր,
Չգնահատած ոչքից.
Բայց հաւատեալ անձնանրէր
Եզգիս մշակ կ'հաշուիմ:

Եզնի՛ւ ընկեր, չը մոռանաս.
Մերաւաճան ջերմ սիրով
Ես սիրել եմ իմ Հայրենիք,—
Պնա՛ և դու նոյն շաւղով:

Խեղճութիւնը Հայոց ազգի
Սարեկցաբար մտածի՛ր.
Ոսկէ գրքոյն Եղեշէի
Քաջ առաջնորդ քեզ ընտրի՛ր:

Եյն տեղ սուրբ կրօն, ազգ միաբան
Եզատ կամքով ու խիղճով:
Եյն տեղ Արդան, անմահ Արդան,
Իւր խնկելի Քաջերով:

Հայրենի՛ք,—սեղան սրբութեան—
Ես Մտուծոյ առաջև
Շատ կ'աղաչեմ, շատ կ'արտասուեմ,
Որ ծագէ քեզ նոր արև:

Իմ մտերիմ, մահրա մօտ է,
 Բայց հանգիստ եմ ես հողով.
 Արովհետև խիղճս արդար է,
 Ղշմարտութիան ջատագով:—

Ս. Համադիզան:

5

Ո Ւ Ս Ս Ն Ո Ղ.

(Թարգմանաթիւն Գերմաներէնից)

Ե՛յն ի՞նչ ազգ է, այն ի՞նչ ցեղ է,
 Որ միշտ անկախ է,
 Արոյ տունը ամեն տեղ է
 Ի՛ անփող ուրախ է.

Ուսանողն ¹⁾ է այն զըւարթ մարդը,
 Սենաց քէֆն ²⁾ է նորա ցանկացած բանը: } կրկնէ՛:

Ե՛յն ո՞վ է արև ծագելիս՝

Ինքն-էլ զարթում է.

Ու քաղցր ձայնով երգելիս՝

Փողոցներ չափում է: Ուսանողն է, և այլն:

Ո՞վ երբէք սերից չի վախում

1) Студентъ. 2) զուարճութիւն:

Աւ միշտ հարս ունի,

Եւ իր անձոխ, անպերճ կեանքում

Դարդ ու հողս չունի: Ուսանողն է, և այլն

Ո՞վ է միշտ առաջին կրօնում

Հայրենեաց համար,

Փայլուն գինին շեշով կոնծում ¹⁾

Ուրախ, բայց արդար: Ուսանողն է, և այլն

Եղբա՛րք՝ դուք որ այն ազգիցն էք՝

Գինին պատուեցէ՛ք,

Ուսանողական պատիւը

Հաստատ պահեցէ՛ք:

Իրաւ մենք ենք այն զըւարթ ազգը, { կրկնէ՛:

Սենաց քէֆն է ամենուս ցանկացածը:

Բերրէ՛ Տէր-Պետրոսեան Պատկանեանց:

6

Ո Ւ Հ Ս Ս Ս Ս Ն

Եւ ընկալ ՚ի գիրկդ մայրդ Հայաստան,
 Օրդդիս քո սիրուն ցրուեալ աստ և անդ.
 Տես՝ ի՞նչպէս սիրովդ և քու կարօտովդ,

1) խմել:

Առուած բորբոքած քու տեսոյդ ցանկան.
Երի կայ ուրիմն ով մայր Հայաստան,
Սոր ողի զգեցիր փառօք անկախճան:

Օն զրահաւորիմք ո՛վ որդիք Հայկեան,
Մեր մօր արցունքներն ջնջել յաւիտեան,
Օրանանք սիրով և սուրբ միութեան,
Բլլալ ակոյեան ընդդէմ թշնամեաց:
Հապա՛ գործելու ժամանակն հասաւ,
Հայրենասիրին կայ փառք անզրար:

Տ. փափազեան:

7

ՈՂԲ ԶՈՒՂԱՅԵՑԻՈՅ

Եփսոս քեզ Հայոց խեղճիկ ժողովուրդ,
Ցիր ու ցան ելաք անմեղ անխորհուրդ.
Գերի գնաման աք դէպ ՚ի Խորասան ¹⁾
Քաղցած ու ծառաւ, տրկոր թշուառական:

Խարիւր ու խազար ցաւի դիմացաք,
Չեր քաղցրիկ երկրէն ոտք դուրս չք զրաք.
Խիսի ձեր խօր մօր գերեզման թողաք,
Տըներն ու ժամերն ուրիշի տուաք:

1) Իսպանան, Պարսից երկրուն:

Ին սիրուն դաշտերն, մեծ մեծ քաղաքներն,
Քաղցրիկ ջրերն, ձեր շէն գեղերն,
Ունն աք թողման դուք, որ գնաման աք.
Իսպէս՞ կրլինի որ մոռանում աք:

Վ ախում ամ էնպէս մտքերնուցդ ընկնի,
Ինչ քան որ ողջ աք մտքերնուդ չընկնի.
Իարի ձեր որդւոց, թուանց պատմեցէք,
Իսպէս խայրենիք քանդած թողեցիք:

Մասիսի ¹⁾ անունն, Նոյա տապանի,
Երարատ դաշտի, սուրբ Էջմիածնի,
Մեր Խօր Վիրապի, սուրբ Գեղարդ ²⁾, Մուղնի ³⁾
Չմոռանան մինչև ՚ի օրն դատաստանի:

Ըչքըս կուրանար, շինքս կտրուէր,
Խեղճ Հայաստան, քեզ հսպէս չք տեսնէր.
Թէ մէռած էի, ինձ երանի էր,
Քան թէ կենդանի՝ աչքըս բաց տեսնէր:

Ստեփան վարդապետ:

8

ՈՂՕԹԳ ՆԱԽԱՐԱՐԱՅ ՀԱՅՈՅ

Եստուած ողորմած
Տես մեր խղճութիւն, ջնջիր պարսից ոյժ, զօրութիւն

1) Արարատ լեռն: 2) Գեղարդա-Փանր, նոյն է ՚ի Նախաբարդ
Վանր: 3) Սուրբ Գեորգի փանրը, որ նորս նշխարքն են:

Օրացրո՛ւ Սամէլին՝ համոզել Սահանին
Որ քաջարար

Սանէ ոտիւք, պահէ կրօնք՝
Սիրտ տո՛ւր Սահանին՝ օգնելով Հայ ազգին
Թոյլ տալ Պապ արքային տիրել թագին՝

Սահանն անօրէն, թէ չգառնայ չարէն,
Տո՛ւր Սամէլին սիրտ, քարոզէ սէր ազգի, սէր կրօնի
Նրա սրտումն սպաւորէ:

Ինչպէս քաջ Հայ հանել հօրից վրէժն ազգի
Եզատիր Պապին՝ կալ ժառանգ՝ Հայ թագին,
Հասցրու մեր ազգին իր հին փառքին.

Բաւէ՛ տէր, բաւէ՛, այս ի՞նչ մեծ ցաւ է:
Ի՞նչի Սահան մեզ կ'դաւէ.

Պահի՛ր մեզ միաբան լինիլ միշտ օրհնաբան
Քո՛ սուրբ անուան և զօհու թիւն տալ յաւիտեան,
Եպաբէն Եստուած

Ոյժ տուր մեր տկար բաղկաց ընդդէմ կալ բռնու-
թեան

Օտար ազգաց:

Գ. Ս.

Եռաւօտեան քաղցր և անոյշ հովերրն,
Մերձեալ հընչին մեղմով թրփոցդ քովերն.

Երդ ծածանին աչացս լըցեալ ծովերրն.
Բացի՛ր, բացի՛ր, իմ կարմիր վարդ անըման,
Գեղըդ նրման արեգական վառվառման:

Քանի ողբամ՝ նոր 'ի նորոյ խոցոտիմ,
Ըզփայլուն գեղդ 'ի միտ բերեալ բոցոտիմ,
Յորդ արտասուք՝ ցայգ և ցերեկ թացօտիմ:
Բացի՛ր, և այլն:

Չմեռն էանց՝ ես քեզ կարօտ մընացի,
Եյրիմ, տապիմ որպէս 'ի հուր հընացի,
Քեզ շատ օրեր ես 'ի ձեռաց զընացի:
Բացի՛ր, և այլն:

Տեսեալ զճաղկունս՝ զամէն ինձ փուշ վարկանեն,
Թեօք բաղխեալ՝ զսիրտ իմ քնքոշ հարկանեմ,
Ըզցաւ սրբոխ ահա՛ քեզ յուշ արկանեմ:
Բացի՛ր, և այլն:

Երբայարանն Բիւզանդիոյ մեծ շինի,
Տեղ և բընակ յարմարեալ քեզ հարկ շինի,
Նաւակատեօք՝ յիշատակ քո յա՛ր տօնի:
Բացի՛ր, և այլն:

Եհա՛ Սուրհանդակի սայլակը
Ուղիղ ճամբով է դուրս թռչում.

Եւ Սաղաթի տխուր զանգակը
Վամարի տակ է զողանջում:

Երթուն Սայլորըս զիշերուայ դէմ
Իւր վիճակի վերայ տխրեց,
Եւ սիրեկնի աչաց կարօտը
Նա տխրագին ձայնով երգեց:

«Վապոյտ աչե՛ր, կապոյտ աչեր,
Արտաճիս կեանքը մաշեցիք,
Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, դուք չար ոտիներ
Ինչո՞ւ սրբաբերս բաժանեցիք:

«Մընաս բարեաւ իմ տուն հօրական,
Մընաս բարեաւ իմ սիրեկան,
Ես կը հանգչեմ՝ զինչ բոց կրրակին
Եսս անբնակ դաշտի միջին:

Եչքերիս լոյսը խաւարել է,
Եսս աշխարհումս — էլ որք եմ ես,
Սրտիս կարօտը աղջկայ տեսնելից
Մինչև ՚ի մահ զրկուած եմ ես:»

Եսս որ ասաց՝ շարժեց մրտրակը
Երեք ձիանց մեջքին խրվեց
Իւր սիրեկնի պարզ յիշատակը
Եսպէս երգով նա փարատեց:

Եկնապիշ, անձայն, խորհուրդ ճակատիդ
Պատանի՝ ու՛ր ես մրաքով մոլորած,
Ներկ ու վրձիններ ցիր ցան առաջիդ
Աշիայ կրտաւր քու հանդէպ փրօած:

Շուռ տուր աչերըդ, նայէ՛ դէս ու դէն,
Տե՛ս քեզ ծաղրումէ անմիտ ամբօխը
Չարթիր, սիրելի, այդ անոյշ քրնէն,
Գոնէ մի անգամ հանէ քո սիր:

Իայց դու ներումես նոցա վեհ հոգով,
Խուլ ես աշխարհի ունայն շրշուկին,
Յանկարծ աչերըդ փայլեց սուրբ շնորքով,
Հրակայի սիրտըդ թընդաց խիստ ուժգին:

Եւիր վրձինդ, թաց արիւր ներկով,
Շունչ տուիր անշունչ կոպիտ կրտաւին,
Երկնից խորհուրդը մեկնեցաւ քեզմով,
Քեզ անկարելին անյայտ է ք՝ ախ:

Սէր, առեւութիւն, հանձար, բարկութիւն
Տըւիր պատկերին մատիդ շարժումաճքով,
Ինչ որ չի յայտնեց ճարտարի լիզուն՝
Դու պարզ յայտնեցիր անձայն խօսուածով:

Եպշեց ամբոխը, վազեց, յառաջեց
Քու կենդանագիր պատկերի զիմաց.
Օնկաչոք զմոռոս ու հալուէ խնկեց,
Գոչեց մեծաձայն «Դա է իմ Եստուած»:

Իայց ախ, քու անքուն ժամերու ճիգը
Քանի մի արծաթ հազեւ զին զրին.
Ստեղծողըդ գարձար քո խեղճ խրրճիթը,
Եկեր շարեցին շուրջ քո պատկերին:

ԱՌՈՒԹՅԱՆ ԵՐԳ ՇԻՆԱԿԱՆԱՑ.

Ե՛յ մարդ՝ այսօր շատ քրնեցար նրնջեցիր,
Եռաւօտեան հով ժամանակն անցուցիր.
Երեգակը ծովի ծայրէն ծագեցաւ,
Զերմութիւնը ձորն ու դաշտը փրօուեցաւ:

Ընկերներըդ վաղ արտերը զընացին,
Ցորեն գարին գերանդինով հընձեցին.
Խուրճ կապեցին, բարդ բարդեցին դաշտումը,
Նըստեն հանգչել կաղնիներու հովումը:

Ե՛յ մարդ՝ վերկաց սառը ջրով լուացուիր,
Գօտիդ կապէ, գերանդիդ ա՛ռ դաշտ հասիր.
Քանի հովէ՛ հունձրդ արա՛ արտումըդ,
Հունձրդ հընձէ, մի՛ ծուլանար գործումըդ:

Հունձրդ կապէ՛, բարդըդ բարդէ՛, տուն արի,
Հանդըստացիր, երբ քո հունձրդ կատարի,
Ին՛ր գերանդիդ, կախէ՛ պատին քո տանը,
Ես իրիւուան կը պատրաստեմ սեղանը:

Ե՛յ մարդ՝ հերիք ինչոր այսօր քրնեցար,
Եչքըդ մէկ բաց, տե՛ս թէ ո՞րչափ ուշացար.
Մեր դըրացին վաղ անցկացաւ կամուրջէն,
Վաղ լըռելէ մեր դգիրը ¹⁾ Չանկէն:

Ի՞նչ ես պառկել, ի՞նչ ես քրնել սիրական,
Երեգական շողը հասաւ մեր դրօան.
Մի՛ ծուլանար, ժամանակըդ խընայէ,
Են՛ պիտի մեզ բոլոր ձմեռը կերակրէ:

Թ. Տ—Գ. Պատկանան:

1996

ԵՐԳ ՈՒՐԱՆՈՒԹԵԱՆ

Երիք որ երթամք
Սոխակաց երամք,
Օաղիկ բացուեցաւ,
Միշտ փառօք ցընծամք:
Երի՛, զովկել,
Գովկել լե լե, (երիցս):

1) Գիւրացիներու մէջ պիտաորը, сараоета,

Ծաղկունքըն գարնան
Սոխակ աննրման,
Չայնիւ ցընծալով,
Նդանակ բառնան:
Արի՛, գովելի, և այլն:

Չայնիւ երգեսցուք,
Սիրով գոչեսցուք,
Եւ ՚ի դէմ վարդին
Միշտ ոստոսեսցուք:
Արի՛, գովելի, և այլն:

Եւ մեք երգեսցուք,
Սիրով գոչեսցուք,
Եւ ՚ի ժամ գարնան
Միշտ փառքս տացուք:
Արի՛, գովելի, և այլն:

Եկայք սիրեսցուք,
Օմիմեամբ փարեսցուք,
Ի հանդէպ վարդին
Պարուք բերկրեսցուք:
Արի՛, գովելի, և այլն:

Ահա՛, ցընծասցուք,
Ի պարտեղ հասցուք,
Դու միշտ ցանկալի՛
Եկ ուրախացուք:
Արի՛, գովելի, և այլն:

Ե Բ Պ Ո Ւ Բ Ա Խ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Աստուած բարի տայ Մահմեդին,
Լաւ բան է մտածել,
Որ սաստել է իր ժողովուրդին
Գինի գործածել:
Թէ չէ քրիստոնեայք ծարաւու կ'կոտորվէին:

Օրն մի շեշ խմել խրատում
Բժիշկն Հիպպոկրատ
Ով այս դեղագրին հնազանդում,
Վին է ոչ տղամարդ,
Բայց իմ բարի խորհուրդն էն է մի զաւ դարդակել:

Վարդապետ Լիւտերն ասէ
Մի իմաստութիւն,
Ով գինու համը չէ տեսել,
Ուղարկել զժատուն.
Պատճառ բնութեան բարիքն արհամարհումէ:

Հայաստանին են պարտական,
Ըմեն գինի խմող,
Են տեղ Նոյ նախահայր մարդկան,
Քամել է խաղող:
Երբ Արարատ սարից իջաւ ջրհեղեղից յետոյ:

Գոհութիւն մատուցանեմք եզ
 Բաքոս ծերունի,
 Եւ 'ի պատիւ քո դարդակեմք,
 Մի մի շեշ զինի,
 Որ մեզ առատ հունձ պարգևես օրհնեալ խաղողի:

15

Ի Մ Ի Թ Ի Թ Ի Թ Ե Ն Հ Ա Յ Ո Յ

Ահա հրեշտակ ոսկե փետուր թռուցեալ բարձուստ
 երկնաձև
 Հայոց բաղդին հեծեալ 'ի կառս բարձր դռէ
 զուարթադէմ

Հօր պատգամ,
 Ի վերուստ գամ.
 Միութիւն Հայք,
 Եւ նոր ձեզ կեանք:

Տրոփեն ուժգին և լանջք և սիրտ,
 Խաղայ արիւն 'ի թինթ 'ի թինթ.
 Մեղք կաթէ սուրբ սէրն 'ի խինդ,
 Եւ աքիջնոյն 'ի Հայու սիրտ:

Սիրարորոք համբոյր բղեն,
 Արատաւաթոր աչկունք ցօղեն.

Արիք Հայկազունք,
 Ի սէր փութասցուք,
 Եռանդուն մատիք,
 Ի համբոյր հեղինի:
 Տուք համբոյր մի ևս,
 Բացէք զձեր թևս.
 Տուք համբոյր մի ևս,
 Սիրոյ է պարգևս:

Անցցեն յաւերժ վեհ Հայկազունք
 Ամահութեան սիրուն սերունդք
 Անցցէ յաւերժ Հայկայ ոգին
 Մեզ են վկայ երկիր երկին:

Անկաւ պարիսպ ժանտ նախանձուն ոչ 'ի շան-
 թից ահարկու,
 Այլ յակնարկի և եթ սիրոյ վերաստացեալ կեն-
 սատու.

Երկին երկիր,
 Ան 'ի յակձիռ.
 Բնդ Հայ ազգիս,
 Բիւր հրաշալիս:

Բացցին անդունդք սեաւ անյատակ,
 Ծածկել զբաղդին հին յիշատակ.
 Տիեզերաց բացցին մատենաք,
 Անդէն դրոշմել Հայոց պարծանք.
 Անցցէ Հայոց սէր պանծալի.
 Բերող փառաց նախանձելի:

Արիք Հայկազունք,
Ի սէր փութասցուք Լայլն:

16

ՈՐ ՀԱՅՍՍԱՆ

Ա՛խ Հայաստան Հայաստան

.
.
.

Ո՛չ քեզպէս բարեպաշտ կար,
Ո՛չ վանքերիդ պէտ վանքեր.
Ո՛չ դաշտերիդ պէտ դաշտ կար,
Ո՛չ հանքերիդ պէտ հանքեր:

Հողդ պողաբեր՝ ազնիւ,
Քարերըդ ողջ ահունք են.
Գետերդ լիքն անթիւ,
Աարմրախայտ ձկունք են:

Լերինքըդ ծաղիկ հազած՝
Իբր հարսնացեալ օրիորդ.
Եղջերուքըդ վաստակած,
.

Այգեացդ ամեն մէկն,
Լը դրախա Եզեմական

Բայց անբաղդութեան տէգն,
Խղեաց լարրդ կենսական:

Թ՛ող՝ թշնամիք բերկրին,
Մեր աչաց արտասուքով,
Յուսում երկար չի՛ մնան,
Նրանք էլ ուրախ հոգւով:

Եստուած ամենազէտ է,
Անասման արդարադատ.
Անաչառութեամբ զիտէ,
Լաւին լաւ տալ, վատին վատ:

Ես եմ Սէյաթի կինն,
Մազաթեան տոհմի Ոսկին.
Հայրենեաց կաթոզինն,
Հաւատացէ՛ք իմ խօսքին:

Տիկին Մարտնան.

17

Ի ՇԱՒԱՐՇԱԿԱՆ ՊԱՇՏԻՆ

Վ. Ր. Ժ. Պ.)

Բա՛մբ. . . որոտան բարձուտ բոմբինը,
Աբարատեան դաշան ՚ի վայր.

1) Այս երգը անուամբ է «Սանդուխտ» ոպերպոմիսից:

Երիարանց արիւնք յեռանդն առատանան՝ ի հրազայր:
 Հրաւերք հայրենեաց հռչակին՝ նդհանուր,
 Հողիք Հայկազանց բորբոքին՝ ի հուր:
 Որք երկնաւորին պատկին էք կարօտ,
 Որք երկնաւորին փառաց երկնայորդ:

Հա՛յ օ՛ն արի արանց մանկունք,
 Հայրենավրէժքդ Հայկազունք,
 Հա՛յ օ՛ն ի գէն գունդագունդ,
 Յեռեալ ՚ի պար թունդ ՚ի թունդ
 Ի գէն ՚ի վրէժ, օ՛ն անդր յառաջ,
 Ի գէն ՚ի վրէժ, մի՛ ձախ մի՛ յաջ,
 Օ՛ն անդր յառաջ, մի՛ ձախ մի՛ յաջ,
 Օ՛ն անդր յառաջ, յառա՛ջ, յառա՛ջ,
 Հա՛յ օ՛ն, յառաջ

18

Ե Ր Գ Ո Ւ Ս Ա Ն Ո Ղ Ա Յ

Բա՛ւական է մեզ մտաց զբարձունքն,
 Մենք ևս ունինք մեր համոզմունքն,
 Ղաշուցն առաջ մեխած սովորել,
 Իսկ այնուհետև բաժակին նուիրել,
 Խմե՛նք, եղբա՛րք, գինի:

Կե՛ցցես դու չԵստուած գինարբեցութեան,
 Կեց՛ցէ և քօ գիւտ այժմ և յաւիտեան.

Յոգնած մարմինս դու զօրացնում ես,
 Երբ պարապմունքից դաւարում եմ ես,
 Խմե՛նք, եղբա՛րք, գինի:

Երգէն նստոտած զինէ տաճարում,
 Ուխտաւորները խմիչք են զո՛հ բերում:
 Կարմիր արիւնը նուիրական թափն,
 Հաճելի է շատ մեր ծեր Բաքոսին:
 Խմե՛նք, եղբա՛րք, գինի:

Հարկաւորէ շուտ ուխտատուն շտապել,
 Տասերկու ժամ ճիշտ կաթիլ չեմ ըմպել,
 Ծոմսպահ հութեանս վարձը թո՛ղ լինի
 Մի շեշ Երասխայ վարդագոյն գինի:
 Խմե՛նք, եղբա՛րք, գինի:

Եհա՛ թասերով զանգահարումեն,
 Գինի պաշտելու մեզ հրաւիրումեն,
 Ո՛վ պատարագին փոքր ինչ ուշանայ,
 Մի լեք շեշ գինի պատիժ կ'ստանայ:
 Խմե՛նք, եղբա՛րք, գինի:

Ուրեմն միմեայն ես եմ մնացել,
 Որ աղօթատուն դեռ չեմ գնացել:
 Երթամ համբուրեմ շուտով տակաւին,
 Սուրբ և անարատ Բաքեայ պատկերին,
 Խմե՛նք, եղբա՛րք, գինի:

19
Մեզ լինի անուշ համով:

Բաժակներ անուռնք, եղբա՛րք,
Լեք լեք բաժակներ զինով,
Կարմիր ու ձերմանկ զինին
Մեզ լինի անուշ համով:

Բերներիս տանենք անվախ,
Չէ՛ դա խառնած կամ խարդախ.
Նեկտար է և ո՛չ զինի,
Խըմենք, մեզ անուշ լինի:

Արաքսայ ջրըով ցողած,
Հայոց արևով հասած,
Հայոց աղջիկ է քաղել,
Քրնքոյշ ձեռներով քամել:

Այս բերքն է Հայոց երկրին,
Հայաստան տրնկած Նոյէն,
Անմահ երկնային զինին
Նա խմեց, երբ իջաւ սարէն:

Այս անոյշ զինին խմողը,
Արտէն թո՛ղ հանէ ոխը,
Ամէնքս էլ ասենք ամէն,
Որ մեզի շատ տայ ամ Լէն:

20
Վ. Ե. Ջ. Ի. Ն. Գ. Ա. Բ. Ո. Ի. Ն.

Գարունն է եկել նախշուն թևերով,
Նախշուն թևերը պէսպէս ձևերով.
Գոյն գոյն ծաղիկներ՝ կարմիր ու սպիտակ,
Վարդ, մելախ, շուշան անուշ հոտերով:

Երկինք ու երկիր քեզ տօնեն, զարուն,
Օ՛ի ես քան զամեն եղանակ սիրուն.
Նա անձրև ցողէ առատ ՚ի վերէն,
Դա օրհնել տայ քեզ եկուոր հաւերուն:

Ոսկի արևը փայլէ քեզ վերէն,
Վե՛սաբեր հովը փրչէ ՚ի լերէն.
Ա՛խ, աղնիւ զարուն, եղանակ սիրուն,
Արդեօք դու ի՞նչ բաղդ բերիր ինձ Տերէն:

Գլխաքարչ երթամ ՚ի պարտեզ այգուն,
Ա՛խ ու վախ քաշեմ ես անդ օրն ՚ի բուն.
Չկայ ինձ հանգիստ, ցնծութիւն սրտիս,
Ես վաղ եմ մոռցել՝ զե՞նչ անդորր է բուն:

Մեռած պատանքած զետնին կեանք տուար,
Տերևթափ ծառին ստուերախիտ արար,
Քեզ թռչնոց երամ հանդէս կանչեցիր,
Ինձ մենակ խղճիս էսպէ՛ն մոռացար:

Առաջ գնա՛, գարուն, դէպ ՚ի հիւսիսն ՚ի խոր,
 Գնա՛, կանանչցո՛ւր դու անդ սար ու ձոր,
 Որոց անհամբեր քեզ կան՝ աո՛ւր բարև,
 Քո ուրախ գալստեամբ նոցա զուարճացուր:

Պուզաս դալ տարի՛, դու ինձ կու գտնես,
 Ո՛չ ՚ի մեր այգին և ո՛չ ՚ի պարտեզ,
 Այլ անգարթ քրնով հողի տակ պատկած,
 Գերեզմանաքար մի վրաս կը տեսնես:

Ռ. Տ—Գ. Պատկանեան:

21

Ա Ր Մ Է Ն Ո Ւ Հ Ի

Գեղեցիկ Արմենուհի, դու իմ սրտիս հատոր,
 Ո՛հ, ի՛նչ խորհրդաւոր է քո սերի կոչումն,
 Ի զո՛ւր ես դասում անձը տղամարդերիցն ստոր,
 Քեզանից է սպասում չա՛յն իր վերահեշումն:

Բնտանեկան կենցաղում իրաւունքի տէր ես,
 Ամեն մի անդամն տան՝ քեզ պատվում մեծարում:
 Ամուսնական վիճակում մտերիմ ընկեր ես,
 Օրինակ ես գովութեան ամենայն աշխարհում:

Թագիդ վերայ մի ակը չի երևում «չկայ»,
 Որ տայ չայ տանտիկնոջը առանձին շքեղութիւն,

Քեզ վայել է ներկայում մի այլ նոր առարկայ,
 Լուսաւորութիւն ասեմ, ո՛հ, լուսաւորութիւն:

Միմիայն թէ քո չայկական մտաց արշալոյսն,
 Պէտքէ Մասեաց դադաթից իր ծագումն առնի.
 Խորթ ուսմունքներից չկայ չայ մայրութեան յոյսն,
 Այս անոյշ մահազեղն բնաւ դեղաթափ չունի:

Արմենեան քո ծնունդը ձեռը ծնօտին լալիս,
 Արձակի՛ր կրթութիւնդ խաւարի կապանքից.
 Ով որ մարդկային ազգին կեանք ու սնունդ է տալիս,
 Ազգայնութիւն նմանապէս կ'ծնանի նորանից:

Մ. փ:

22

Ի ՀԱՆԿԻՍԻ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱԶԳԱՅԻՆ

ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ (Կ. Պոլսոյ)

Գարուն չայաստան գայ ծաղկապսակ,
 Չայն ողջունելու էլէ՛ք չայ գաւակք.
 Անցան սև օրեր, օրեր մահահատ,
 Չայոց նոր բաղդի ծագի առաւօտ.
 Սահմանադրութիւնն ուղղեցոյց կենաց,
 Սիրոյ դրօշակով եկաւ զարդարուած:
 Որ փայլէ Արև սուրբ չայաստանի,
 Որ չայ ազգութիւնն փառօք վերածնի՛:

Կեցցեն անձնուէր որդիք Հայկազունք,
Կեցցէ, Եզգային Սահմանադրութիւն:

Կաթիլ մ'արտասուք հեղունք աննախանձ,
Ի սուրբ յիշատակ մեր քաջ նախահարց,
Կաթիլ մի քրտինք հեղունք անխնայ,
Ի նպատ Եզգիս յուսոյն ապագայ,
Եւ ոչ իսկ խնայենք բոլոր մեր ձգունք,
Արօնի Հայրենեաց և Եզգի սիրոյն:
Որ փայլի Երև... և այլն:

Հայեր, միանա՛նք, կ'ընենք առաթուր,
Ըմէն ուժ և նենդ, պարիսպներ ամուր.
Երկինք զայս մեր սուրբ կ'օրհնէ Միութիւն,
Ի Աստուած Գրիգորի զօրավեց արթուն.
Հապա խրախուսինք, կուրծք տանք անվնհեր,
Բնկճենք կործանենք, ամեն արգելքների:
Որ փայլի Երև... և այլն:

Ունիմք սիրա արի, ոգի եռանդուն,
Ժառանգ մնացած բազուկ աննրկուն.
Դարերու յաղթող Եզգի զաւակ ենք,
Ըմէն նախատինք օ՛ն փութով ջնջենք.
Մնա՛հ Հայութեան կանգնենք յաղթանակ,
Հայոց մօր ճակտին հիւսնէք պերճ պսակ:
Որ փայլի Երև... և այլն:

Ս. Պ. Պ. Փափազեանց:

Պիւղական աղջիկ եմ ես զամբիւղաշէն
Եկեալ աստ զամբիւղօք ՚ի Հայոց երկրէն,
Յուսամ, զի Հայ տիկնայք և պարնայք Հընդկաց
Բարձր զին տայցեն իմ սիրուն զամբիւղաց:
Եւ զամբիւղս 3) յօտար աղջկանէս:

Օ՛ւրարատ, զԱփրատ և զՏիգրիս թողի
Միայնակ շաղիմ աստ յեզերս Պանգէսի,
Պանդուխտ եմ, օգնեցէ՛ք անտերունչ անձինս,
Օ՛հ ծնողք ձեր յառաջ աստ պանդուխտ էին,
Եւ զամբիւղ... և այլն:

Օ՛ամբիւղք իմ են յարմար ասղնազործութեան՝
Պահել անդ զմատնոց, զթել, զասղաման.
Իմ ձեռօք եմ գործեալ ես զամենեսեան,
Երբ խաշինք և գառինք իմ զինև խայտան,
Եւ զամբիւղ... և այլն:

Պանձք բազումք, ցաւք բազումք կան յայսմ
աշխարհի,
Պէտք սակաւք, ցաւք սակաւք կան յիմում
երկրի,

Օ՛այգի մի ունէի՝ զամբիւղ գործէի,
Լոկ կաթամբ և պտղով երջանիկ էի,
Եւ զամբիւղ... և այլն:

Ես սերկեիլ, ծիրան և խաղող չի կայ,
 Բայց միայն աղայ, բիլայ ու քիլայ
 Ե՛խ, ե՞րբ իցէ, զև արժանի եղեց վերըստին
 Ճաշակել զպտուղս իմոյ պարտիզին,

Եւ զամբիւղ... և այլն:

Եպա դուք լաւ կանայք՝ զամբիւղս իմ առէ՛ք,
 Գիւղական աղջկանս սիրով օգնեցէ՛ք.
 Օ՛ք դարձեալ յերկիր իմ՝ հանդերձ ձեր
 շնորհօք՝

Օ՛ք երախտիս ձեր առեալ՝ գովեցից բազմօք:
 Եւ զամբիւղ... և այլն:

Մ. Թաղիադեանց:

24

Ելէ՛ք, ելէ՛ք, օ՛ն դուք աստի,
 Հոգ, անձկութիւն ու տազնապ,
 Եկէ՛ք ծիծաղք և խաղք մեզի,
 Հաճոյք գոլով սիրոյ կապ:

Չ'պակասեն զքօսանք մեզմէ,
 Կարևոր բան մ'ալ այն է,
 Օ՛քս հրաւիրող ամէնքդ հո՛ս,
 Ձեր եռանդն այս մեծ է:

Բայց պէտքէ խորհիք մտածողք,
 Թէ ինչ ձեր բաղտն որոշեց,
 Միշտ սիրեցէ՛ք ու բաւ է,
 Չեզ երջանիկ այն կնէ:

Դէ՛, սիրոյ համբոյր տուէ՛ք արդ,
 Ետ թող լինի մեզ սուրբ զարդ,
 Հայոց համար այսպէս պիտի,
 Որ նոցա եռանդն զարթի:

Միշտ յիշեցէ՛ք ձեր նախնիքը,
 Եմուր պահէ՛ք այն պարտքը,
 Որ միշտ հնչուի ձեր ականջին,
 Հետեւեցէ՛ք այս զարին:

25

Ի ՀԱՆԳԻՍՏԻ ՀԻՆԳԵՐՈՐԳ ՏԱՐԵԳԱՐՁ ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱ-

ՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Եկաւ ժամանակ բարեկամ բաղդին,
 Կոր դարուն բերաւ Հայաստան երկրին.
 Իջաւ յԱրարատ՝ հասաւ՝ ՚ի Տիգրիս,
 Դարձաւ զաղբեցաւ կեցաւ ՚ի Մասիս:
 Եւ ձայն տուաւ անկէ Հայոց,
 Չայն մի թորգոմայ որդւոց:
 Որ մերկանան զցուրտ ձմռան վարադոյր:

Ժամ է արդ Հայեր,
 Բնկեր առ ընկեր.
 Տամք սիրոյ համբոյր:
 Համբոյր մեր ըլլայ վկայ միութեան,
 Սահմանադրութեան:

Եւ շիջեւափառ Հայրենեաց խորան,
 Բացաւ տխրագին զիւր քող ճգնութեան.
 Հասին հոն Սուսայք, և Յուսոյ հրեշտակք,
 Ետորժ երգեցին խնդութեան նուագ:

Եւ սիրա տուին անկէ Հայոց,
 Սիրա մի թորգոմայ որդւոց:
 Որ մեկանան հեռ նախանձու վարագոյր:

Ժամ է արդ Հայեր,
 Բնկեր առ ընկեր.
 Տամք սիրոյ համբոյր:
 Համբոյր մեր ըլլայ մեր ուխտ միութեան,
 Սահմանադրութեան:

Ելաւ Հայաստան նոր գարնան 'ի տես,
 Դարձա 'ի շքեղ իւր փառաց հանդէս,
 Դարձիր բաղդակոճ Բնարդ իմ հողոյն,
 Դարձէք աուրք կենաց, դարձէք յայդ յուսոյն:

Եւ լոյս տուէք անկէ Հայոց,
 Լոյս մի թորգոմայ որդւոց:
 Որ մեկանան մութ գիշերին վարագոյր:

Ժամ է արդ Հայեր,
 Բնկեր առ ընկեր.
 Տամք Սիրոյ համբոյր:
 Համբոյր մեր ըլլայ կնիք միութեան,
 Սահմանադրութեան:

Հ. Ս. Ֆէլէկեան

26

Գ Ր Ե Ն Ա Դ Ե Բ Ե Ն Ե Բ .

Երկու գրենադեր գնումէին Փրանսիա,
 Որ գերի էին հիւսիսում ընկած ¹⁾.
 Եւ երբ որ եկան, հասան Գերմանեա,
 Ենտեղ թեքեցին զուխներն վաստակած:

Եյս տեղ լսեցին այն տխուր վէպքը
 Թէ նոցա սիրուն Փրանսիան կորճանուած,
 Յաղթուած ու ջարդուած քաջագուն զօրքը,—
 Եւ կայսրը, կայսրը ²⁾, թշնամուց զերուած:

Նոքա միասին լաց էին լինում,
 Եյդ արտասուելի լսելով լուրքը.
 Այ՛հ, ասաց մինը, զինչպէս է ցաւում,
 Ինչպէս է այրում, ա՛խ, իմ հին վէրքը:

1) Ռուսիայում: 2) Այսինքն Նապոլեօն առաջինը:

Երկրորդը ասաց. «վերջացաւ բանը,
 Եւ ես կամէի քո հետ մեռանիլ,
 Բայց կին ու զաւակ թողել եմ տանը.
 Նոքա առանց իմ կարո՛ղ են կորչել:

Ի՛նչ փոյթէ ինձ կինս, որդիքս ի՛նչ փոյթեն,
 Սրտիս բաղձանքը աւելի լաւ է.
 Թող գնան, հա՛ց մուրան, եթէ սոված են,—
 Կայսրը, իմ կայսրը գերի տարած է».

«Պատարի՛ր, եղբայր, իմ մի խնդիրքը,
 Եթէ ես այժմ մեռնիմ այս երկրում,
 Տա՛ր դէպ ՚ի Պրանսիա դու իմ դիակը,
 Թաղել՛ր ինձ այն տեղ Պրանսիայի հո զգումս»

«Պարմիր թելից կախ պատուանշանը,
 Դի՛ր դու քո ձեռով իմ քաջ սրտի վրայ
 Եւ աջ ձեռս տուր իմ հին հրացանը,
 Եւլի իմ սուրս կապի՛ր մէջքիս վրայ»

«Եւ այսպէս պարկած, ականջ կը զնկեմ,
 Ի՛նչպէս պահապան, գերեզմանումը,
 Երբ թնդանոթի որոտը լսեմ,
 Եւլի խրխնջող ձիերի արփուր:

«Եւ կայսրը կ'անցնէ իմ վերայ ձիով,
 Պը շառաչեն սուրեր, և նոյն բոպէին
 Իմ գերեզմանից դուրս կըգամ զէնքով,—
 Եւ կը պաշտպանեմ կայսրին, իմ կայսրին»:

Թարգ. Գ. Բարխուդարեանց:

Է Բ Ա. Զ.

Ես լսեցի մի անուշ ձայն,—
 Իմ ծերացած մօր մօտ էր:
 Փայլեց նշոյլ ուրախութեան,
 Բայց ափսո՛ս, որ երազ էր:

«Պարկաշահոս աղբիւր այն տեղ
 Թաւալում էր մարգարիտ.—
 «Ես յստակ էր որպէս բիւրեղ,
 Եւն երա՛զ էր ցնորամիտ:

Եւ մեղեդին տխուր, մայրենի
 Յիշեց մանկութեան օրեր.—
 Մօրս համբոյրն ես զգացի,—
 Ե՛լս, ափսո՛ս, որ երազ էր:

Պուրճքին սեղմեց կարօտագին.
 Եչքերս սրբեց— շատ թաց էր,—
 Բայց արտասուք զնո՛ւմ էին
 Ե՛լս, ա՛յդ, ինչո՞ւ երազ էր:

Ս. Շանափղեանց.

Ը Ս Տ Ե Ղ Ա Ն Ա Կ Ի

«Գլուզական աղջիկ եմ ես» տաղին.

Ես տապան նստեալ 'ի դագաթ սարին,
Իբրև պահապան Հայոց աշխարհին,
Գիշեր և ցերեկ կոչեմ և ողբամ,
Իսկ Հայք զիս թողեալ,.....

Ո՛ւր է Հայ, ո՛ւր է Հայ, ո՛ւր է Հայ,
Որ ասէ՛ վա՛յ, վա՛յ:

Օխ թողին անտէր, եղեն ցիր ու ցան,
Հայաստան մնացած այլոց ապաստան,
Թշնամիք զնա կոխան արարին,
Վեմք հիման նորա, տե՛ս, թէ ո՛ւր հասան:

Ո՛ւր է Հայ, .. և այլն:

Երուսեակ բազախ յանդունդն իջաւ,
Ճրագ փառաց իմոց 'ի հողմոյ շեջաւ,
Որդիքն իմ՝ նման անմուռնջ գառանց,
Ի սպանդ մահու տարան դահիճաւ:

Ո՛ւր է Հայ, .. և այլն:

Գարունն իմ կորոյս զիւր տաք եղանակ,

Չեբեր զշուշան, վարդ և մանուշակ,
Սէ՛յեաթ, արիւն իմ սառուցեալ մնաց,
Օխ ո՛չ ծագեցին լուսին, արեգակ:

Ո՛ւր է Հայ, .. և այլն:

Պ. Տ—Յ. Մաղանեանց:

Ո Ւ Ս Ա Ն Ո Ղ .

Երբ որ հողեց մարդ դարձայ,
Երբ Եստուածանից հարցայ.
Թէ՛ ի՞նչ վեճակ ես ուզում, } կրկնէ:
Եսի՛ ուսանողութիւն:

Եստուած ուզեց զարդարել
Ինձ, զիպայ շորեր կարել.
Եսի՛ էն դու կանանց տո՛ւր,
Ինձ մի նրշանա զգեստ տուր:

Վապտածրդիկ զրդակ տո՛ւր,
Մէջքս կապէ՛ հատու սուր,
Մառանումըս լաւ զինին
Թո՛ղ միշտ անպակաս լինի:

Իմ սիրելի նագելին
Մնայ ինձ միշտ հաւատարիմ:

Փրղըշտացի ախոյեան՝
Տե՛ս՝ իմ սուրն է իմ պաշտպան:

Ով չի իլել ուսանող՝
Լա՛ւ է, որ մընար միշտ հող,
Քանց Աստուծոյ լոյս արեւն
Ունայն տեղը վայելէր:

Ով չի կոնծել երգելով,
Ընկերաց հետ պաշուելով,
Նա չը գիտէ ցընծութիւն,
Եղու՛կ սըրտին, վա՛յ հոգոյն:

Ով չի երգուել ընկերաց
Պաշտպան լինել հայրենաց,
Վ երջի արիւնը թափել,
Հայրենիքը պաշտպանել:

Ինպէսն մեզնից հեռանայ,
Լոյս աշխարհից վերանայ.
Թո՛ղ ու՛մ ու՛զէ կարգն ընգնի,
Մեր մէջ նա թող չի մըտնի:

Ռ. Տ—Գ. Պատկանեան:

ԿԵՆԱՅ ԲԱԺԱԿ.

(Գերմանականից)

Եղբարք՝ մի շուրջ ժողովեցէ՛ք,

Քաջ Հայոց կերպի կոնծեցէ՛ք,
Բաժակներըդ դարդրկեցէ՛ք } Արկնէ՛:
Մեր Հայ ազգի կենացը:

Հայոց երիտասարդներուն:
Հայրենիք պաշտպանողներուն,
Որոց անկումն էլ սուրբ է մեզ—
Այս բաժակը նըւիրենք:

Հայ աղջիկներու կենացը,
Որք միայն Հայ մարդ կու սիրեն,
Միշտ իրանց մաքուր կու պահեն,—
Այս բաժակը դարդրկենք:

Առանց, որ մեր սիրտն գրաւում են,
Մեզ զգօն ճամբով վարում են,
Որոց կեանքը մեզ օրինակ,—
Մի երրեակ «կեցցէ՛» ասենք:

Եղբարք, որք այժմ աւարտել են,
Մեր ուխտի անդամ եղել են,
Որոց ուխտը միշտ սիրում է.—
Այս բաժակը նըւիրենք:

Եղբարք, որք դարդից ապատեն,
Մահուան հանգիստ վայելում են,
«Ողորմի հոգուն» ասելով՝
Այս բաժակը նըւիրենք:

Բայց որ դեռ զինին փայլումէ
 Ու մեզ իրան մօտ կանչում է,
 Բաժակներըդ զարդրկեցէ՛ք
 Բոլոր Հայի կենացը:

Ք, Տ—Պ. Պատկանեան:

31

ՋԵՆԵՐՈՒՆ ԵՐԳ:

(Թարդմանովին)

Օ՞հնւորիս երգերը եղբարք լսեցէք,
 Աշխարհիս բաները լաւ ճանաչեցէք:

Մէկն ունի մեծ աներ, միւսն գիւղ ունի,
 Միայն խեղճ զինւորը ոչինչ բան չունի:

Շորերը թանկագին, փորը միշտ քաղցած,
 Տուր ձիուն միշտ զարի, ինքդ կեր չոր հաց:

Թէ քաջ պատերազմես կ'տան մեծ պարգև,
 Թէ ոտքդ կորցնես, կ'ասեն մնաս բարև:

Ուր գնամ ես մենակ աշխարքիս վրան,
 Ահա՛ քեզ լաւ վաստակ քսան մէկ տարուան:

Գ. Գոթոխանց:

32

Ե Ր Գ

Օ՞էթ'ուն, անկախ դու աշխարհիկ
 Քո սար ու ձոր են անառիկ
 Եմեն մի քար և անկիւնդ
 Շաղախել է քո արիւնդ:

Հէլէ, հէլէ, հէլէ, հէլէ, հէլէ:

Դեռ ևս քո զօրեղ բազկում
 Ուրբենեաց երկիրն է շարժում,
 Յիշատակ նախնի դիւցազանց
 Պատկերն է քո քաջ զաւակաց:

Հէլէ, հէլէ.....

Մզբախդ է ունեցած կայքն
 Քո ապրուստն է և քո կայքն
 Բռնութեան լուծն թուրք մարդու
 Ի՞նչ զէնքով ես թոթափել դու:

Հէլէ, հէլէ.....

Ահցցէ Գրիգորեան հաւատը
 Հայ պահել իւր ժողովուրդը,
 Ո՛չ մի կրօն աշխարհիս վրայ
 Չո՛ւնի ապատ ոգին սորա:

Հէլէ, հէլէ.....

Ա. Դ. Է. Ն. Տ. Ա. Ը. Ն. Է.

(Թարգմանութիւն)

Օարմանք բան է, հենց գիտենաս,
Եղէք տանը չին նըստում.
Իսկի չէլաւ վուր մի գըրանիմ
Եղալօին իր տընում:

Մի՛ արմընա, պարուն Սարգիս,
Իս աշխարքի աղաթին,
Իշխանք գանա, դու խաբար չի՞ս,
Վուր քասիբին կու ատին:

Ե՛ն օրինակ, թէ մեծավուր,
Եպալեաները ուսին,
Գայ գըրուան մօտ, հարցն է աղին,
«Տա՞նն է».—տանն է, կօսին:

Նըրա էգնից մի փէշաքար,
Էլի էն նօքրին հարցնէ.
«Տա՞նն է աղէն», կընծին տալով
Խեղճին իսկոյն դուս կօնէ:

Թէ աղի մօտ լաւ շուրերով
Սուգաս՝ տանը կու գըթնիս.
Վա՛յ թէ չուխէդ հընացած է,
Լաւն էն է, տուն չի մըտնիս:

Թէ սալօպով աղջիկ պարոն
Սուգայ՝ թող նե՛րս հրամայէ,
Թէ ղաթիբով պառաւ ձալօն
Հարցնէ—կօսին տանը չէ՛:

Թէվուր ձեռիդ քիսա բըռնած,
Պարոնին փուղ բերիլիս,
Փառք ու պատուով ներս մըտնումիս,
Գլխի վըրայ տեղ ունիս:

Թէ դուքանդար իս, հիսարով
Փուղի էգնից իս էկի,
«Տա՞նն է աղէն», կօսին-հալա
Ժամիցը տուն չի էկի:—

Իս է հիմիկուայ աղաթը—
Սուլգիս ջեզրից տըռաքի՛,
Թէ քասիբ իս, ջուրը ընկի՛,
Թէ ղօշախ իս՝ տունն մըտի:

Ռ. Տ—Գ. Պատկանեան:

Է՛ր հեռանաս քո մայրենի աշխարհից,
Արօտ թողուս սերտ բարեկամք քեզանից.

Մեր ամենիս դու մայր էիր գթառատ,
 Երբ հեռանաս, մեզ մոռթ պատէ անխարատ:

Քո սուրբ ձեռօք մեր վերքերը շատ անգամ
 Լուանայիր, դեղ դնէիր ամէն ժամ,
 Քո մազերից ոլորէիր վերակապ
 Քո բոլոր կեանքն ազգիդ համար էր ազապ:

Երբ Հայոց զօրքն իւրեանց մօրից որբանայ,
 Վրաց ազգը քո խնամօք պերճանայ,
 Հայաստանը զրկի իւր սուրբ Եռշանից,
 Վրաստանը բուրէ հոտով քաղցրալից:

Ուր որ երթաս, ուր որ լինիս տիրուհի,
 Մեր սիրտ հոգին քեզ հեռ տանիս մաքրուհի.
 Գնաս բարեաւ մեր լոյս հաւատն քեզ ընկեր:
 Եջն ու խաչը քեզ պահապան զօր գիշեր:

Յ. Կարինեանց:

35

Ս. Ղ. Օ. Թ. Ք.

Ըզձայն մանկանց, ո՞վ տէր Յիսուս
 Լ'ո՛ւր, որոնց դու միայն ես յոյս.
 Ըջ, երթիցուք քո 'ի սեղան
 Եւ 'ի սրտիցս զբազմարան

Քեզ ծառաւեալ ոգիքն մեր,
 Երբո՞ նոցա անուշ քո սէր.
 Լ'ո՛ւր մեզ Յիսու՛ս, Լ'ո՛ւր զմեր ձայն,
 Դու զազգս օրհնեա՛ւ և զվարժարանս:

Տե՛ս, տէ՛ր, մտաց մեր զխաւար
 Եւ լոյս ծագեա՛ քո հոգեվար.
 Տե՛ս զի ախտից 'ի սիրտ մեր յոյս
 Յառաքինի 'ի ջանս եմք թոյլ
 Տո՛ւր մեզ զշնորհս քոյին հօր
 Օ՛հ մի կրից պարտ եմք մոլոր:

Լ'ո՛ւր մեզ, Յիսու՛ս
 Լ'ո՛ւր զմեր ձայն,

Դու զազգս օրհնեա և զվարժարանս:

Տո՛ւր մեզ յաղօթս յուսումնեռանդ,
 Օ՛հ մեր տեսչաց լիցուք հնազանդ:
 Դու, տէ՛ր, զնոսա ջնջեա՛յ գրիրտ.
 Լե՛ր մխիթար նաւոյն 'ի սիրտ.
 Պահեա՛ զնոսա ամեն չարեաց
 Եւ զվաստակ օրհնեա՛, Եստո՛ւած:

Լ'ո՛ւր մեզ, Յիսու՛ս,
 Լ'ո՛ւր զմեր ձայն,

Դու զազգս օրհնեա՛ և զվարժարանս:

Յիշեա՛, Յիսու՛ս, և զՀայաստան,
 Օ՛ր հարցն մեր ետուն կայան.

Պահեա՛ զնոսա և աչք քո տէր
 Եւ ցրուեալքս մի բերցես ՚ի սէր
 Եւ զհեռ, զքէն մերժեալ ՚ի սպառ,
 Տո՛ւր համբուրել եղբայր զեղբայր:

Ո՛հ, երբ Յիսուս

Երբ լեցի այն

Երբ լուիցես

Մանկանց զձայն: } 2.

36

ԾԽԱԽՈՒՑԻ ԵՐԳ:

(Թարգ. Կերմաներէնից)

Թէ՛ ծխաքաջը ձեռիս
 Սենեկումքս նստած եմ,
 Բըլթիցս ծուխ հանելիս
 Կարծում եմ թէ՛ իշխան եմ:
 Երբ քամին ծուխըս փչի,
 Ես պինդ ծիծաղում եմ,
 Ըսում եմ՝ մեր զործէրը
 Լսպէս անցաւ որ եմ:

Ըզնիւ խոտ՝ դու գորութիւն,
 Կեանք ու ուժ ես ինձ տալի,
 Ըն ի կարնայի քեզ գովել,
 Ինչքան սիրաբար է տալի.

Ո՛վ երկինք՝ տո՛ւր էս խոտին
 Դու արե և անձրև շատ,
 Եւ սորա մըշակողին
 Օրհնութիւն, կեանք ու բազգ:
 Մենակութեան ժամանակ
 Դու ինձ լաւ ընկեր ես,
 Թէ՛ իմ սիրաբար նեղանայ՝
 Բեզ կ'առնեմ ես ձեռքս:
 Թանկ ես, Թուրքի ճըխտխոտ,
 Հարուստներու բան ես,
 Հողիս-էլ տամ՝ քեզ կ'առնեմ
 Ու կ'ածեմ գրոպանքս:
 Ինչքան-էլ զատարի լինի
 Փողերիս քրտակը,
 Պէտքէ անպակաս լինի
 Բերնիս ճըխաքարջը:
 Ուսանո՛ղ՝ ա՛ռ ճըխաքարջը,
 Շուտ կ'անցնի քու կեանքը,
 Ու ծխելով միտք արա՛,
 Ունայն է աշխարհը:

բ. Տ—Պ. Պատկանեան:

37

ԻՆՉ ՀԱՄԱՐ ՉԷ՛.

Ինձ համար չէ՛ գարնան գալը,
 Ինձ համար չէ՛ ծառի ծաղկելը,

Ուրախութեան սրտի զրգիւրը,
Ոչ մի բերկրանք չ'են ինձ համար:

Ինձ համար չէ՛ կենաց բաղրը,
Ինձ համար չէ՛ երջանկութիւնը,
Եւ մրայօն կուտի աչերը.
Նոցա արցունք չ'են ինձ համար:

Ինձ համար չէ՛ փայլուն լուսնի
Ընտան ու սար լուսաւորելը,
Գարնան վարդի երգչի տաղերը,
Սոխակ ու վարդ չ'են ինձ համար:

Ինձ համար չէ՛ բարեկամաց
Մէկ տեղ սիրով տօն կատարելը,
Օտտիկ օրուայ ուրախ ասելը
«Քրիստոս յարեալ» չէ՛ ինձ համար:

Բայց, ինձ համար կու գայ ժամը,
Ս'երթամ թըշնամեաց պատերազմը,
Եւ մահառիթ սպանիչ զընդակը
Ընդ պատրաստած է ինձ համար:

Բ. Տ—Գ. Պատկանեան:

Ե Ր Գ Յ Ա Ի Ա Գ Ի Ն

Իմ սիրելի զաւակունքս,
Ար թափառին օտար աշխարհ.

Ես ո՛ւր դիմեմ, ո՛ւր փնտրուեմ,
..... :

Եկա՛յք որդեակք իմ,
Ձեր մօրն այցելութեան:

Գարեր անցաւ լուր մը չառի,
Իմ քաջերըս մեռան կորան.
Սուլամ արիւնքս կը սառի...
Մէկը չ'ունիմ տայ ինձ դարման:
Եկա՛յք որդեակք և այլն:

Երիւնս ցամքած, սիրտըս մաշած,
Դէմքս է տխուր մինչ յաւիտեան.
Եւ կարօտոյն իմ որդեկաց,
Պիտի իջնեմ սև զերեզման:
Եկա՛յք որդեակք և այլն:

Եւ դո՛ւ հօվիւ թափառական,
Աերդես տխուր 'ի մէջ հովտաց.
Ե՛կ արտասուենք թանկ կորստեան,
Տխուր մահուան մեր որդեկաց:
Եկա՛յք որդեակք և այլն:

Իսկ դո՛ւ կռունկ իմ շայրենեաց,
Գնա՛ հեռու աչքես 'ի բաց...
Յեափն ողջոյնս տար զաւակացս,
Օ՛հ կեանքիս մէջ յոյսս է մեռած:
Եկա՛յք որդեակք և այլն:

Ե Ղ Ե Ա Յ Բ Ե Մ Բ Մ Ե Բ

Ի բիւր ձայնից բնութեան շքեղ,
Թէ երգք թռչին սիրողաբար,
Մատունք կուսին ամենազեղ,
Թէ որ զարնեն փափուկ քնար:

Չունին ձայն մի այնքան սիրուն,
Քան զանձկալի եղբայր անուն:

Տո՛ւր ինձ քու ձեռքդ եղբայր եմք մեք,
Որ մրբրկաւ էինք զատուած.
Բաղդին ամեն իս չարանենդ,
Ի մի համբոյր ցրուին 'ի բաց:

Բնդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն,
Քան զանձկալի եղբայր անուն:

Երբ ալևոր Մայր Հայաստան,
Տեսնէ զորդիս իւր քովէ քով.
Սրտին խորունկ վերքըն դաժան,
Քաղցր արտասուաց բուժին ցողով:

Բնդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն,
Քան զանձկալի եղբայր անուն:

Մէկ տեղ լացինք մենք 'ի հընում,

Եկէք զարձեալ յար անբաժան.
Խառնենք զարտօսր և ըզինտում,
Որ բազմածնունդ ըլլայ մեր ջան:

Բնդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն,
Քան զանձկալի եղբայր անուն:

Մէկ տեղ հոգնենք մէկ տեղ ցանենք,
Մէկ տեղ թափին մեր քրտինքներ,
Բզ հունձք բարեաց յերկինս հանենք.
Որ կեանք առնուն Հայոց զաշտեր:

Բնդ աստեղօք ի՞նչ կայ սիրուն,
Քան զանձկալի եղբայր անուն:

Մ. Պէշիկթաշեան:

Պ Ա Բ Ե Ա Ե Ա Բ Ա Բ Ա Բ Ա Բ

Ի զո՛ւր են 'ի զո՛ւր, բըռնաւոր,
Բազանալիք քո ամենայն.
Ոչ քո շըղթայք չ'են զօրաւոր
Յընկձե՛լ զողիս մեր Հայկական:

Ըզմարմին, միայն զայս մարմին
Մարես գերել, քե՛զ 'ի նախատ.

Սակայն ողիք մեր երկնային,
Սիրտք Հայկազանց են միշտ ազատ:

Ազատ են, ազատ մեր լեզուք,
Մաղթել բզշանթս Արդարութեան
Ի գլուխ ձեր, ո՛վ արիւնարբուք,
Որ աւերէք ըզՀայաստան:

Ի դրժոխս անկցի՛ն թըշնամիք,
Ընհետացին մինչ յաւիտեան.
Կեցցե՛ն Արքայ և Հայրենիք,
Կեցցէ անմահ մեր Հայաստան:

Խորէն եպիսկոպոս Գալփայեան:

41

ԻՏՍԱԼՈՒՆԻԲ ԵՒ ԻՏՍԱԼՍՅԻԲ.

I

Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ Խաւացիք
Չէ թնդում քաղցր երգեհոն,
Ինչո՞ւ քնքուշ Խաւուհիք,
Թողել էք ձեր պիանօն:
Մուացել են դոքա, ասես
Փափուկ սեռը կանացի.
Սրտում վրէժ, կարիճի պէս
Դիմում են վրա նը ոսոխի.

Որպէս տան մէջ, նոյնպէս կուում
Կանգնած են հե՛ղ և հպարտ;
Գնդակներին կուրծք են ուղղում,
Եւ շրթունքից չէ՛ գնում վարդ:

II

Օարմանումէք, ինչ ասումեմ.
Թէ դուք նոցա տեսնէիք
Խաղաղ օրով, երբ քաղցրագէժ
Բռնած կիթառն գեղեցիկ,
Փափուկ մատներն արծաթեղար
Նուագարանին դիպչելով,
Պարտեղի մէջ ծաղկադալար,—
Դուք կ'լսէիք անխուով
Սիրոյ ձայնը, սիրոյ հոգին,
Հիւսած սրտի թելերից.
Սիրել էր քեզ Խաւուհիս,
Օրկուած բոլոր աշխարհից:

III

Շուրջ ճակատով շուշանագեղ
Օածանկում են թուխ մաղեր;
Սև սաթի պէս յօնքեր շքեղ,
Վ առ աստղի ջախտ աչեր:
Դուք լսեցէ՛ք, երբ զբուցում են,
Ըմբողջ դրախտ փափկաւթեան
Չեր որտեքը կախարդում են

Որպէս տաւիղը Իջրեան:
 Եւ ոսոխի գոռոզ հոգին
 Մի՛թէ չը պէտքէ նուաճի,
 Եւ յաղթութեան արմաւենին
 Դոցա առջև տարածուի:

IV

Իտալուհի՛ք, և ձեզ նման
 Երևելքում մի անգամ,
 Չեր քոյրերը զինուորեցան
 Թշնամու դէմ անզգամ:
 Երեան դնով Հայաստանին
 Գնեցին նոքա փրկութիւն,
 Եւ թաղեցին հողի ծոցին
 Ընկեղ ծաղկած կուսութիւն:
 Մեռան նոքա, բայց կ'մեռնի՞
 Եոցա գործի յաղթանակ:
 Դուք դէպ 'ի դաշտ, մեք կենդանի
 Ունինք նոցա յիշատակ:

V

Իտալիա, աշխարհ փառքի,
 Դու, քո կուրծքը զօրահով
 Ըմբասանդած, յաղթանակի
 Կամիս պսակուել դափնիքով,
 Մի՛թէ խապառ պէտքէ ճնշվի
 Եւր ազգային զօրութիւն,

Եւ առուի պէս արիւնդ թափվի,
 Հերոսներիդ սուրբ արիւն:
 Մի՛թէ ձեռներն, մի՛թէ սրեր
 Քո ոխերիմ թշնամու
 Պէտք է բերեն քեզ նոր աւեր:
 Եւ սարկանաս դարձեալ դու:

VI

Ինձ ասացէ՛ք, ո՞վ ձեզանից,
 Որի մէջ մարդու սիրտ կայ,
 Չ'խեղդուելով արտասուքից,
 Կարող է մնալ անզգայ,
 Տեսանելով այս ողբայի
 Սրածութեան աւերած,
 Եւ սրբութիւնն Իտալիայի
 Եշաւակով անարգած:
 Ընիծումեմ չար ժամանակ,
 Երբ Բուրբօնը գիշատիչ,
 Տնկեց այստեղ իւր դրօշակ
 Եւ խաբերայ և մատնի՛չ:

VII

Մի կամք, մի շո՛ւնչ ձեզ օգնական;
 Ընէ՛ք սուսեր—և յառա՛ջ.
 Դուք սիրտ ունիք ասպետական,
 Յարձակուեցէ՛ք ձախ ու աջ:
 Եղնիւ գործին ինքը Եստուած

Ուղարկումէ իւր վահան;
 Իտալիա՛, փա՛ռք անմահաց.
 Աթնդոյ ձայնը փրկութեան:
 Նորից, նորից անուշահոտ
 Վարձակուի քո մրանին;
 Նոր արշալոյս, նոր առաւօտ,
 Եւ աւետեաց ձիթենին:

VIII

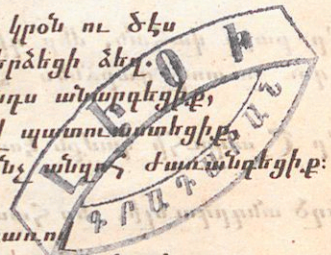
Եւ անցածիդ զեղեցիութիւն
 Իւր դագաղեց կ'զարթնի,
 Միայն աւեր և պղծութիւն
 Եւստրիան կրնդունի:
 Իտալիա՛, դու դորաւոր,—
 Եւ կեցցե՛ն քո դաւակներ;
 Իտալիա՛, ես հոգեոր
 Իերումեմ քեզ իմ ազեր.
 Եւ չայի մէջ կայ կենդանի
 Եզատութեան արձագանդ;
 Եւ թո՛ղ չասեն, որ չայն չունի
 Ո՛չ ազատ կամք և ո՛չ կեանք:

Լսի՛ր մանուկ չայաստան,
 Օտեր մասեաց ողբերգութեան

.
 Ո՛հ, ո՛հ, ծերունոյս կ'սկծանաց:

Ուր են իմ արզանդածինք,
 Արոց ջանքեցին իմ ստինք
 Օր օր քնաւերզն մոռացան
 Իւրեանց մօր երկունքն ուրացան.
 Ո՛հ, ո՛հ, յոյսերս ունայնացան:

Ուր են իմ բնիկ կրօն ու ծէս
 Որով հանգերձեցի ձեռ.
 Սուրբ աւանդս անտրդեցիք,
 Եղանդներով պատուատեցիք,
 Ո՛հ, ո՛հ, մինչ անցո՛ւ ժառանգեցիք:
 Երեմական բառբառով
 Վարժեցին ունիդ սիրով
 Եւժմ չայութեան մթնոլորդն
 Պղծումէ քո խորթ կոկորդն.
 Ո՛հ, ո՛հ, զուշակում քո կորուստդ:

Բարքն ու վարքն իմ սերիս
 Օրինակ էր աշխարհիս,
 Եւժմ խրթութեակ էք դարձել
 Յիշոցի անունն էք ստացել.
 Ո՛հ, ո՛հ, իմ վախճան մերձեցել:

.

Բնտանի ոտիս Պարսիկը
Ահա պճնելէ իւր մահիծը:
Ո՛հ. ո՛հ, դբօշակիս արծուիկը:

Մ. Փ.

43

ԲՈՒՐՄԵՐՈՒ ԱՂՕԹՔ

Լսի՛ր քաջդ վահան, մեր դիք այսպէս կամին,
Որ դու շուտով դարձնես Հայերն իրանց դէնից
և օրէնքից:

Լսի՛ր Հապուհի կամքն էսպէս է՝ որ մինչև չառ-
նես նորա հրաման,

Անեղծ անդրդուելի, չես հասանիլ քո մեծ փափա-
զին

Եւ արժան չես լինիլ Հայկական թագին:

Այդ բան միայն կ'լինի այն ժամանակ,

Երբ Հայաստան կ'լինի մեր հպատակ

Եւ Յոյներից հեռի մնալով, կ'լինի մեզ միշտ

Դենակից և միշտ զաշնակից:

Գ. Ա.

ԵՐԳ ԵՐԵՆԱՅԻՑ

44

Լուսացաւ, լուսացաւ,
Լուսն է բարին,

Ծիան է ծառին,
Հաւն է թառին,
Ծոյլ մարդու քունը տանի,
Աշխատաւոր վերկաց բանի,
Երկնքի զունբրն բաց էր,
Ոսկէ աթոռն դրբած էր,
Քրիստոսը վերէն նրստած էր,
Լուսաւորիչը կանգնած էր,
Ոսկէ գրիչն բրնձած էր,
Մեծ ու պատիկ գրբում էին,
Արդարները խաղում էին:
Մեղաւորները լալիս էին,

45

Խարոյկ սիրոյ սուրբ հայրենեաց
Վառի յիմ սիրտ և ՚ի լանջ.
Ի քնար և տաւիղ երգ սիրալեր
Տօնել զայս ժամ աւետարեր:
Ո՛վ դուք Հայ երամք, մանկունք Արամեան,
Ուրախ լերուք ընդ իս միաբան,
Փութասցո՛ւք, օ՛ն փութասցո՛ւք
Չայն տալ յանձուկ ՚ի ՄԱ՛նի
Եւ ասացուք յերիք լայ,
Օհ ազգ իւր այժմ յօտին կայ,
Դաւք սրբազանք Հովուապետաց
Տանց Հայոց են պաշտպան քաջ.
Նոքօք խնդամք օր և կենաց

Արօնիս և մեր ազգութեան
 Նորա անքուն պահապան:
 Երարատ և Մասիս
 Զայնակից մեզ լիցին,
 Օրհնութիւն մեր վերայ
 Մինչ յեթերս բարձրացին,
 Իմ սիրուն Հայաստան
 Ողջ կեցցէ յարածամ
 Յորդեացին և փառք իւր
 Դարուց ՚ի դարս անխափան:

46

ԵՐԳ ՊԱՆԳՈՒԽՏ ՊԱՏԱՆԵԿԻ

Ծիծեռնակ, ծիծեռնակ,
 Դու գարնան սիրուն թռչնակ,
 Դէպի ո՛ւր, ինձ ասա,
 Թըռչումես այդպէս արագ:

Ե՛ի, թռուիւր, ծիծեռնակ,
 Ծընած տեղըս Եշտարակ,
 Ենդ շինի՛ր քո բունը
 Հայրենի կըտուրի տակ:

Ենդ հեռու ալևոր
 Հայր ունիմ սրգաւոր,
 Որ միակ իւր որդուն
 Սպասում է օրէ օր:

Երբ տեսնես դու նորա՛,
 Ինձնից շատ բարև արա՛,
 Եսա՛, թող նըստի լայ
 Իւր անբաղդ որդու վրայ:

Դու պատմէ՛ թէ ինչպէս
 Եստ անտէր ու խեղճ եմ ես,
 Միշտ լալով, ողբալով՝
 Կեանքս մաշուել, եղել կէս:

Ինձ համար ցերեկը
 Մութ է շրջում արեգը,
 Գիշերը թաց աչքիս
 Քունը մօտ չի դալիս:

Եսիր, որ չի բացուած
 Թառամեցայ միացած,
 Ես ծաղիկ գեղեցիկ՝
 Հայրենի հողից զրկած:

Դէ՛հ, սիրուն ծիծեռնակ,
 Հեռացի՛ր, թռի՛ր արագ,
 Դէպ ՚ի Հայոց երկիրը.
 Ծնած տեղս—Եշտարակ:

47

ՅԱԶԿԵՐՏ.

Ծագեա՛ հեզկէ արև քաղցրիկ,
 Օլոյս պայծառ քո գեղեցիկ:

Օ՛ր ճեմեսցէ արքայ հզօր,
Մեր Յազկերտ պերճ փառաւոր:

Դու թաղաւոր այլ ազգական,
Ըզսա ծաներո՛ւք մեր տէր իշխան:

Սմն վայել է փառք և պատիւ,
Սա հաւասար զից գերազնիւ:

Ծաղկեսցի քո տէր պատուական,
Եթոռ և սուր և գաւազան:

48

Կ Ռ Ո Ւ Ն Կ

Կռունկ գարնան աւետիս,
Երամդ ո՞ր աշխարհից,
Լուր չունի՞ս պանդխտիս,
Մեր հայրենի գաւառից:
Ո՛վ գաղթական թռչուն
Իսօր տխուր ես կռկռում,
Գիտեմ փոփոխութիւնդ,
Ճանապարհդ ես նշմարում:
Էլ չես տեսնի ծաղկած,
Հայաստանի դաշտերը,
Եւ անտառներով ծածկած
Նրա սրբազան սարերը:

Դէ, թռի՛ր կռունկ շքեր
Երկրիս ամեն անկիւնը,
Եւ Հայոց ազգին յիշի՛ր
Իւրեանց նախնեաց արիւնը:

Մ. Փ.

49

ԵՐԳ ՅԱՂԹԱԿԱՆ Դ.

Կեցցէ Շապուհ, կեցցէ արքայ,
Փառաց նա միշտ օրեր տեսնայ.
Կեցցէ օրուան այս յաղթութեամբ
Եւ իբր արև փայլի անամբ:

Իւր թշնամիք փախչին հապճեպ
Իբրև ըզմեզ լուսոյն հանդէպ.
Եւ տարածի իւր զօրութիւն
Յօր վայր վազեն նըշոյլք արփուոյն:

Քեզի նման, Մազդեզանց քաջ,
Չեղաւ հզօր ոչ ոք յառաջ,
Եւ ոչ յետոյ իսկ ոչ երբէք
Լիցի յԱրիս և ոչ ուրեք:

1) Այս երգը առնուած է Արշակ Բ. ողբերգութիւնից,

Կեցցէ Շապուհ, կեցցէ արքայ,
Փառաց նա միշտ օրեր տեսնայ,
Եւ տիրասէր զօրս իւր՝ ըզՊարս՝
Իւր հետ տանի փառաց ի փառս:

50 1)

*
**

Կեցցես դու Շապուհ, կեցցես արքայ,
Քեզ փառք յաղթութեան ամեն տեղ միշտ կար.
Քեզնից դողում էր ողջ Յունաստանը
Ոտի տակ ընկաւ այսօր Քուշանը.
Դէ՛, քաջ Պարս եղբարք կեցցէ՛, կանչեցէ՛ք.
Մեր վեհ մազկ եզանց փառքն աւերցրէ՛ք:
Կեցցէ՛, կեցցէ՛, կեցցէ՛ միշտ
Շապուհ և իւր զօրութիւն:

Ենմահ Որմիզըը քեզ մեզ պարզեց,
Քո ասից սուրը նա ինքը սըրեց
Փշրել թշնամեաց ջնջել օտար դէն,
Եշխարհս բոլոր առնել Պարսկադէն.
Դու քո քաջութեամբ անմահ դից հաւասար
Տուիր մեզ խրախոյս յաղթել քաջարար:
Կեցցէ՛ և այլն:

1) Այս երգը վերաբերվում է պարսից Շապուհ արքային և երկուեցաւ մոզերի բերանով «Վարդան մամիկոնեան պիեսայի մէջ»:

Եւ Տէրն Եւրշահունեաց Ենոյշ բերդի մէջ
Պէտք է փչանայ դառն վշտի մէջ.
Յաղթութեան դռները անմահից շնորհօք
Խփում են առջևդ վեհապան՝ փառօք.
Դէ՛, քաջ զօրու եղբարք կեցցէ՛ կանչեցէ՛ք,
Մեր արքայն Շապուհ դիցազանց սսէ՛ք:

Կեցցէ՛ և այլն:

51

*
**

Կեցցես քաջ Սամել, փառքու պարծանք շայ անուան.
Կեցցես քաջ Սամել, դու ես մի միայն
Փրկիչ տան շայկազեան:
Դու որ ուրացող խարդախ քո հօրից
Սրէժ առնել պատրաստ ես,
Քեզ միայն՝ քեզ միայն փառք շայկազունք կտամք,
Քեզ դարէզար յաւիտեան:
Կեցցես քաջ Սամել, փառք ու պարծանք շայ
անուան.

Եւդ մեծ քաջութիւն վեհ անունդ կ'պսակէ,
Եւդ ջերմ հաւատը քեզ կ'պահպանէ
Եւ կ'զօրացնէ, գիտենք իսկապէս
Թէ՛ քաջ շայի պէս նահատակ կ'դառնաս.
Ուստի քեզ միայն փառք շայկազունքս կտանք,
Քեզ դարէզար յաւիտեան:
Կեցցես քաջ Սամել . . . և այլն

Ահա՛ երկնքից մեր սուրբ հարբը նայում են
 Եւ լոյս պոսկը զլիւիդ բռնելով՝
 Քեզ քաջալերում են, դու որ քաջ Սամէլ
 Սուրբ ձեռքդ առած, քեզ պաշտպան ես կեցած,
 Մենք էլ քեզ միայն փառք եռանդեամբք կտանք,
 Քեզ դարեդար յաւիտեան:
 Աեցցես քաջ Սամէլ... և այլն:

Արիդ մեր քաջ Սամէլ Մամիկոնեան քաջ տոհմի,
 Յարուցո՛ մեր մէջ քեզ նման քաջ ողի,
 Որ մեզ էլ ազատի:
 Դու որ ուրացող դաւաճան Սահանի
 Սքէժ առնել պատրաստ ես,
 Քեզ միայն, քեզ միայն փառք Հայկազունք պիտի
 Տան դարեդար յաւիտեան:
 Աեցցես քաջ Սամէլ... և այլն:

52

ԵՐԳ ՈՐՍՈՅ (4).

- Հա՛պա քաջազունք,
- Հայո՛ց զաւակունք,
- Առէք աղիղունք
- Ի մահ երազունք:

1) Այս երգը առնուած է Արշակ Բ պրերգութիւնից:

Անտառք ըսպասեն
 Կենդանիք սարսեն
 Օխուցդ ՚ի ձայնէն.
 Շեշտակի նետեր
 Թափեցէք քաջեր
 Յերէս անվահէր:

Սաղեմք ուր վըտանդ,
 Այս մեր ըզբօսանք.
 Որսոց արշաւանք,
 Մարտի՛ց են կրթմանք:
 Երթա՛մք զունդ ՚ի զունդ,
 Յաղեղ և մրկունդ,
 Յուսով սրբաթունդ.
 Շամիրե՛մք կենդանիս,
 Իբր ըզթշնամիս
 Ի մեր հայրենիս:

Օհ որ մ՛ալ նոյնպէս
 Մարտին ՚ի հանդէս՝
 Օարնեմք մահազդեաց
 Օստիս հայրենեաց,
 Եւ յաղթանակաւ
 Լըցեալ աւարաւ,
 Դառնամք քաջարշաւ.
 Եւ ՚ի մեր դավնիք
 Ծափ տան սերելիք,
 Պանծան հայրենիք:

*
* *

Հայաստան,

Դու օրօրոց մեր մանկութեան,

Պէտք է տան

Քեզ կեանք որդիք Երարատեան.

Սան զի մեր զոյութեամբն

Եւ վայելած բարութեամբն

Միմիայն քեզ եմք երախտապարտ,

Քո անուամբ եմք մենք միայն հպարտ:

Եյն որդոյն

Եշխարհ անաթեմա կարդայ,

Ով որ թոյն

Հայրենեաց վարձատրութիւն տայ

Փոխարէն այն անոյշ կաթին,

Որով անոյց նրան մայրենի ստինդ,

Յուսով թէ երբ վտանգ սպառնայ

Օնտղաց խնամքն չ'մոռանաս:

Բովանդակ

Սիրոյ կենդրոն հայրենիքն է,

Նպատակ

Մարդկային կոչման նա ինքն է.

Եւանց նորան կեանքն մահ է,

Փառքն ու մամոնայն ունայն է.

Օրբ խնդրեմ արդ երջանկութիւն

Միայն ազգիս սէրն է հաստատուն:

Մ. Փ.

*
* *

Հայրենիք սրբազան, իմ սիրուն աշխարհ,
Թռչում եմ դէպ 'ի քեզ, հողույն անդադար:
Բայց աւաղ այս բանտում փակուած եմ անտես,
Պատերազմի դաշտում չեմ կռվում և ես:
Հանապազ տանջուեցայ քո ճակատադրով
Սրտումն շղթաների ձայներ կրելով:
Ե՛ս քո ազատութիւնը փոթորիկի մէջ է,
Եւ վառ արշալուսով քո օր կարմրում է:
Չ'գիտեմ թէ ինչպէս կռիւն ընթանում
Ես չունիմ մի լուր, բայց լուրն է թռչում
Քաջ ընկերներով հեշտ է ինձ կռուել,
Եւ սուրբ գործքի համար քաղցր է մեռանել:
Ստանում եմ միշտ համբաւ սպանութեան ահեղ
Թափվումէ ազգ արիւն, բայց ես չեմ այնտեղ
Վիշեմ իմ շղթայս, կ'ենեմ այս բանտից
Սրբել դառն արտասուք քո սէզ աչերից
Բայց աւաղ այս բանտում փակուած եմ անտես,
Պատերազմի դաշտում չեմ կռվում և ես:
Թո՛ղ այստեղ չարչարուեմ անձանօթ կապուած,
Միայն քեզ, Հայրենիք, տեսնեմ ազատուած:

55

Ի Մ Ե Ր Ք Ը.

Հեռացել եմ իմ մայրենի աշխարհից,
Սերտ բարեկամք անջատած են ինձանից.

Եւ յոր երկինք հանդիսատես

Չաշխոյժ նախնեաց հեղու 'ի մեզ

Հապ օ՛ն քաջք քաջաց

Բնդ Սասան կուրծս

Մխեսցուք միունս

Ուժգին 'ի հարուած:

Ռ. Աէտէֆան:

57

ԵՐԳ Ի ԳԵՄ ՔԱՋԻՆ ԳԱՐԳԱՆԱՅ.

Հայրենասէր Երամեանք,

Չի՞ կայք 'ի քուն ընկղմեալ,

Բացէ՛ք գաշս ձեր հողեկան,

Տեսէ՛ք զօրս ձեր ժամանեալ:

Ո՛ւր են փառք, ձիր ձեր նախնեաց,

Ուր են պատիւ վե՛հ արանց,

Որք զաշխարհ հայաստանեայց

Լցին փառօք դիւցազանց:

Յառաջ մատիք ինձ լսել,

Շտաւիդք քաջին հայկայ,

Ես կամիմ ձեզ արդ պատմել

Չազգասէր գործ Արղանայ:

Որ զգլուխ իւր կենօք չափ

Եդ 'ի փրբական իւր ազգի,

Եւ կընքեալ զայն իւր արեամբ՝

Եղև փրբկիչ հայրենի:

Սուրբ խաչ փայլեաց Փրկչական,

Հոգւոց ազգիս հայկական.

Պահեա զմեզ Տէր Ետուած

Եւ աշխարհիս փորձանաց:

Լուսաւորեաց հայաստան,

Լուսով խաչին փրկչական.

Հնչեա աշխարհ ամենայն

Չփող մեծի աւետման:

Բարձրացիր արդ Երարաս,

Պճ՛նեալ ծաղիօք զքոյդ գագաթ.

Եզգիս հայոց խնդու՛թեան,

Լէր դու վկայ յաւիտեան:

58

ԱՌ ՀԱՅԱՍՏԱՆ.

Հայաստան երկիր դրախտավայր,

Դու մարդկայնոյ ցեղես որրան,

Դու եւ բնիկ իմ հայրենիք,

Հայաստան, Հայաստան, Հայաստան:

Ի վեհ անունդ սիրտ իմ, ո՛հ, յոյժ
Ոգևորի 'ի նոր խրատոյս,
Եւ անձկայրեաց 'ի քեզ յուսամ,
Ի քեզ 'ի քեզ յոյս իմ միայն.
Հայաստան, Հայաստան, Հայաստան:

Հայաստան անուն փարելի,
Ի քեզ հանդիստ Նոյեան տապան
Եղիտ և քե ապրեցաւ Նոյ,
Հայաստան, Հայաստան, Հայաստան:

Գեաք քաջառաջք աղենաբուղիս,
Օհողդ բարի աննեն յուռթի,
Քե ապրիմ ես, քե միշտ ցնծամ,
Քե, քե պանծամ փառք իմ միայն,
Հայաստան, Հայաստան, Հայաստան:

Հայաստան ծնող զիւցազանց
Եւ հրաշալեաց հանդիսարան
Քո զեփիւռին քազցր է շնչին,
Հայաստան, Հայաստան, Հայաստան:

Հայկ, Երմենակ, Երամ, Տիգրան,
Տրդատ, Սմբատ, Աարդան, Աահան,
Օոր շնչեցին և զօրացան,
Օքեզ յիշեմ, գքեզ սիրեմ,
Օքեզ, գքեզ, սէր իմ միայն,
Հայաստան, Հայաստան Հայաստան:

ՅԱՌՈՒՐ ԳՈՐԾԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳՍՅԻՆ ԱԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
24 ԳՐԱՅՏՈՒՄ 1860 (Կ. Պոլիս):

Հայրենեաց սիրով վառուած վեհ սրտեր
Ի՞նչ կը յապաղէք ելնել 'ի հանդէս.
Ի՞նչ կը յապաղէք.—սիրտ կը զիմանայ,
Սիրտ որ ազգասէր ըլլալ կը ցանկայ,
Տեսնել հայրենեաց այսքան բիւր աղէտ,
Եւ դու անտարբեր ցարդ մնալ յաւէտ:
Խեռ ատելութեան և չար նախանձու,
Սերմերն ու ողին հեռու մղենք հեռու,
Սիրտ սրտի կապուած, թե թեի տուած,
Հայրենեաց սիրոյ ասպարեզն բացուած.
Օն վազենք յառաջ 'ի սուրբ խաչն վստահ,
Օն երթանք յառաջ, և անձնանուէր՝
Հայրենեաց օգտին ըլլանք ուխտանուէր:
Հայ մի՛ վհատիր, սիրտ ա՛ռ և սիրտ տո՛ւր,
Տկարք զօրանան, քաջք խրատուսին,
Սատերը բացուին, վատերը զատուին,
Ճշմարիտ Հայերն յառաջ թող անցնին.
Խաչ, սէրն են նշան ճշմարիտ Հայուն
Խաչ, սէրն են պարծանք ճշմարիտ Հայուն.

Սիրոյ դրօշակներ
Թո՛ղ արդ պարզուին,
Հաշտութեան ձայներ
Թո՛ղ արդ հնչուին.
Հայն մէկ սիրտ եղաւ

Սիրով միացաւ,
Սուտ են որ ըսեն

«Հայք զերար կատեն»:

Սուրբ Երարատեան Մայր Եթողոյն զիրկը,
Եկէ՛ք Հայկազունք, եկէ՛ք միանանք.

Եւ սփոփենք մեր վշտացած մօր սիրտը,

Օրհնելով Տէրը, որ մեզ պարզեց

Մեր Եզգին կապն ու հողին,

Եզգային Սահմանադրութիւն

—Յաւերժացի արդիւնաւէտ:

Ս. Պ. Պ. Փափայեանց:

60

Ա Ն Ջ Ո Ւ Կ Ք Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ե Ա Յ .

Հայաստա՛ն, քաղցր իմ Հայաստան,
Ոգիքս յանունդ հալեցան.

Մինչև ցերբ ես 'ի քէն պանդուխտ,

Ոգւոյս իմ ե՞րբ լըցցի ուխտ:

Երդեօք աչքս անձկալից
Երբեմն ըզքեզ տեսցե՞ն,
Եչքս այս արտասուալից
Երբէք դադարեսցե՞ն.

Եւրթն իմ 'ի հողդ կենսաւոր

Տացե՛ զհամբոյրն ուխտաւոր.

Երդեօք գլուխս վշտակո՞ծ

Հանգիցե՞ քոյդ 'ի ծոց:

Հայաստա՛ն սէր իմ Հայաստան,

Ոգիքս 'ի տենչդ հալեցան.

Մինչև ցերբ ես 'ի քէն պանդուխտ,

Սըրտիս իմ ե՞րբ լըցցի ուխտ:

Բ

Հայաստա՛ն, իմ պերճ Հայաստան,

Ո՛վ երկիր նուիրական,

Հընոց կենաց և որորան,

Հեշտարար երկնից խորան.

Ի քո սուրբ հովանիս

Ո՞ղորժդեհ տանէր զեւ.

Ո՞ 'ի ստուերսդ Երազմոյն

Բզնախնեացս հեղցէ քուն,

Ընմահութեանց վեհաբուն,

Օրծել անդ զօդ և զաւիւն,

Եւ զաստեացքս վըշտաց

Քտանել կատարած:

Հայաստա՛ն, քաղցր իմ Հայաստան,

Ոգիքս յանունդ հալեցան,

Մինչև ցերբ ես 'ի քէն պանդուխտ,

Սըրտիս իմ ե՞րբ լըցցի ուխտ:

Գ

Հայաստա՛ն, սիրուն Հայաստան,

Յուսոյ խարխիս մարդկութեան.

Դու ու իմ լոկ ակընկալեաց վայր,
 Յոր աչք իմ ճրգին յամայր,
 Ո՞ր զմին գէթ տայր լընուլ
 Օ՞խնս ըղձից 'ի քեզ հոյլ:
 Ո՞ր փափազս յարատև,
 Իբր ըզսիւք մի թեթև,

Հասուցանէր մինչ առ քեզ,
 Եւ զայս ողջոյնս սրբտակէզ,
 Եւ զհառաչս ողւոյս բիւր
 Չոր ընդ բլուր տա՛յր 'ի սփիւռօ:

Հայաստա՛ն, քաղցր իմ Հայաստան,
 Ոգիքս 'ի տենչդ հալեցան,
 Մինչև ցե՛րբ ես 'ի քէն պանդուխտ,
 Սըրտիս իմ ե՛րբ լըցցի ուխտ:

՛

Հայաստա՛ն, իմ վե՛հ Հայաստան,
 Երանութեան օթարան.
 Ո՞ր տայր զաւուրս իմ ցաւալիս
 Փոխել ո՛հ յերանելիս,
 Ոչ փառօք փայլելով՝
 Վաղանցուկ ո՛չ ոսկւով,
 Ե՛ւ 'ի գքեզ տեսանել
 Սուրբ ըզսարսրդ ողջունել:
 Օ՞ւաւերակօք քով փարել
 Եւ զհարցս անդուստ ձայն լսել:
 Եւ զնոցին հետս անանց
 Համբուրել զեռնամա՛ծ:

Հայաստա՛ն, քաղցր իմ Հայաստան,
 Ոգիքս յանունդ հալեցան.
 Մինչև ցե՛րբ ես 'ի քէն պանդուխտ,
 Սըրտիս իմ ե՛րբ լըցցի ուխտ:

ե

Հայաստա՛ն, անոյշ Հայաստան,
 Դու գողիս լընուս համայն.
 Դու խրախոյս, փառք իմ և վե՛շտ
 Յոր սիրտ իմ թռանի՛ միշտ.

Ես պատիւ, զինչ և զերկ,
 Խանդ, ըզշունչ և սին զերգ՝
 Ի բազինդ արգաղիւր
 Վախեցից լիաձիւր.

Մի լոկ խնդրեալ փոխարէն՝
 Օ՞ր զքեզ աչք իմ տեսցին.
 Օ՞ր մի՛ ցմահ անկալեց
 Օ՞րդ սերկեան գոչեցից.
 Հայաստա՛ն, իմ քաղցր Հայաստան
 Ոգիքս յանունդ հալեցան.
 Մինչև ցե՛րբ ես 'ի քէն պանդուխտ,
 Սըրտիս իմ ե՛րբ լըցցի ուխտ:

61

Պ Ա Ր Ե Ր Գ.

Հայկազունք պար բռննք
Թեև 'ի թեև օ՛ն ելննք
Յնծութեան ձայներով
Եւ զուարթ սրտերով:
Օ՛ր ահա՛ 'ի նոր բաղդ
Չայն կուտայ երկինք արդ
Ի սուրբ կոչում ուխտեմք հաստատ
Ենձնուէր զոյ պատրաստ:

Ս. Պ. Պ. փափագեանց:

62

Վ Ա Յ Ր Ը Ն Կ Շ Ո Ղ, Ո Ս Տ Ղ Ե Ր.

(Թարգմանում իւն)

«Հայրիկ, ասաց զուտորը հօրը,
Վապոյա երկնքի վերայ
Որքան ասողեր փայլումեն վառ,
Եսես համար, թիւ չըկայ.
Ետումեն որ ամենայն մարդ
Ետողիկ ունի երկնքում,
Ղճմարի՛տ է ասա՛, հայրիկ,
Իմը ո՞ր տեղ է փայլում:
— Ե՛տ՛, գտարիկ, այդ ասողերը

Ունին հաշեւ ու համար,
Եւ մեզանից իւրաքանչիւր
Մի ասող ունի իւր համար:

«Հայրիկ, տես տես, ասողը թուաւ
Յեռքից պայծառ զիծ թողեց.
Ետողիկն ընկաւ երկնքիցը,
Միւս անգամ այլ չերևեց»:
— Ով իմ գտարիկ, հանգիստ կացիր,
Դա մեծատան մի ասող էր,
Որ իւր օրում, իւր կեանքումը
Խիղճ ասածը չը գիտէր.
Եղբաները նորա զունից
Գիշեր ցերեկ հալածված.
Մի մարդ չկար նորան ծանօթ,
Որ չը լինէր վշտացած:

«Հայրիկ, տես տես, ասողը թուաւ,
Յեռքից պայծառ զիծ թողեց,
Ետողիկն ընկաւ երկնքիցը,
Միւսանգամ այլ չերևեց»:
— Ով իմ գաւակ, մի՛ վռդովվիր
Դա աղջկայ մի ասող էր,
Որ իւր հօր ու մօր խօսքը
Իւր կեանքումը յարգած էր.
Նա փախել էր իւրեանց անից.....
Մուր էր քսել տան վերայ.....
Իւր ծնողքը լացուցել էր,
Ինչքը վատնել անխնայ:

«Հայրիկ, դարձեալ թուա մի ասող,
 Վայր ընկաւ նա երկնքից.
 Հայրիկ, ո՞վի ասողն էր արդեօք,
 Որ զըկուեցաւ իւր տեղից»:
 Ո՛հ դատրիկս, հանգիստ կացիր,
 Կեղծաւորի դա ասող էր,
 Որ իւր օրում ուղիղ մի խօսք
 Մարդու երբէք ասած չէր
 Փարիսական իւր ձևերով
 Եշխարհք խաբեց, դարմացուց,
 Եւք պատճառով Եստուած նորա
 Եսողի լոյսը խաւարցուց:

«Հայրիկ, տես տես, մի ասող թուա,
 Եւ գիծ անգամ չը թողեց,
 Եսողիկն ընկաւ երկնքիցը,
 Միւս անգամ այլ չերևեց»:
 —Ո՛հ, սիրական, խաղաղ մնա՛,
 Բռնակալի դա ասող էր,
 Որ աշխարհը իւրեան գերի
 Օնած օրից կարծել էր.
 Հատ հալածանք, շատ նեղութիւն,
 Պատճառեց նա իւր կեանքում.
 Հատ տուն քանդեց, շատ մարդ զըկեց,
 Գութ չունեցաւ իւր սրտում:

«Եպա այն ինչ ասող է, հայրիկ,
 Որ այնպէս պարզ վառվումէ,
 Նորա մաքուր պայծառ լոյսը

Չորս կողմը բակ բռնելէ»:
 —Ո՛հ իմ դատրիկ, աղօթք արա
 Դա ծերունու մի ասող է,
 Որ իւր կեանքում ոչինչ մարդու
 Ոչինչ փնաս տուած չէ,
 Ե՛ն լուսաւոր բակն է նորա
 Եռաքինի դործքերը.
 Եղօթք արա, որ երկարվին
 Նորա կեանքի թելերը:

Հատ օր չանցաւ, երկնքիցը
 Մի այլ վառ ասող պակասեց.
 Ո՞վի ասողիկն էր որ ընկաւ,
 Բան հարցանող չերևեց:
 Մինչ զեռ լուսինը արծաթափայլ
 Լոյս էր տալիս զիշերին,
 Խորհրդաւոր մինչ տիրել էր
 Ենվրդով խոր լուսութիւն,
 Մի սրտաթափ մագերն արծակ
 Վազեց աղջիկ սգաւոր
 Իէպ ՚ի գեղ ՚ի գերեզմանքը,
 Օունկ չօքեց մի շիրմի մօտ:

«Հայրիկ, ասողիկդ չէ փայլում,
 Դու յաւիտեան քնեցիր.
 Եւ ինձ քո մօտ, քո ծոց, քո գիրկ,
 Ինչօ՛ւ անտէր թողեցիր:
 Իմ ասողիկն ասա՛ նոյնպէս,
 Որ չը փայլէ՛ հերիք է.

Եյս աշխարհը ինձ առանց քեզ,
Մութն ու խաւար մի բանա է»:

Մի մարդ չըկար որ նկատէր,
Որ հետեւեալ գիշերին
Պակասեցաւ երկնքիցը
Մի պայծառ աստղ խնդագին:
Երբորդ օրը շատ սգաւորք
Փորեցին մի գերեզման,
Ուր թաղվեցաւ իւր հօր մօտին
Մարմինը խեղճ աղջկան:

«Հայրիկ, տես տես, աստղը թռաւ,
Յետքից պայծառ գիծ թողեց,
Ետողէին ընկաւ երկնքիցը
Միւսանգամ այլ չերևեց...»:

Կոմս Էմիլանուէլ (Մ. Նալբանդեանց).

63

Մ Ա Ր Շ.

Մնացես բարեաւ սէր իմ սէր,
Հրաւէր մարտին որոտաց.
Թէ չեմ քաջաց ես ընկեր,
Չըկայ բաժին ինձ փառաց:

Մի՛ լար հողույս իմ հատոր,
Պուցէ գառնամ ո՛հ մի՛ լար.
Թ՛անկայց մարտին ես ՚ի գոռ,
Տեսցուք յերկինս մեք զերեար:

Եղբայրադաւ չէ նախանձ,
Որ բորբոքեալ յիս վառի.
• • • • •
• • • • •

64

ԻՏՍԱՆՍՏԻ ԱՂՋԿԱՅ ԵՐԳ 1859 Թուականից:

«Մեր հայրենիք, թշուառ, անտէր,
Մեր թշնամուց ոտնակոխ,
Իւր որդիքը արդ գանչում է,
Հանել իւր վրէժ քէն ու ոխ»:

«Մեր հայրենիք շղթաներով
Եյսքան տարի կապկապած,
Իւր քաջ որդոց սուրբ արիւնով
Պիտի լնի ազատված»:

«Եհա՛, եղբայր, քեզ մի դրօշ,
Որ իմ ձեռքով գործեցի,
Պիշերները ես քուն չեղայ,
Երտասուքով լուացի»:

«Նայի՛ր նորան, երեք զունով,
Նուիրական մեր նշան,
Թո՛ղ փողփողի թշնամու զէմ,
Թո՛ղ կործանվի Լատրիան»:

«Ինչքան կին մարդ, մի թոյլ էակ,
Պատերազմի գործերում
Կարէ օգնել իւր եղբօրը,
Օւնց չարեցի քո սիրուն»:

«Եհա՛ իմ գործ, ահա՛ դրօշ,
Շուտ ձի հեծի՛ր քաջի պէս,
Պնա՛ փրկել մեր հայրենիք,
Պատերազմի վառ հանդէս»:

«Եմենայն տեղ մահը մի է,
Մարդ մի անգամ պիտ' մեռնէ,
Բայց երանի՛, որ իւր ազգի
Եղատութեան կը զոհվի»:

«Պնա՛, եղբայր, Եստուած քեզ յոյս,
Եզգի սէրը քաջալեր,
Պնա՛, թէև չեմ կարող դար,
Բայց իմ հոգին քեզ ընկեր»:

»Պնա՛ մեռիր դու քաջի պէս,
Թող չտեսնէ թշնամին
Քո թիկունքը, թող նա չասէ
Թէ վառ է Խալապին»:

Եսաց, սուեց օրիորդը
Իւր եղբօրը մի դրօշ,
Մետաքսից էր, ազնիւ գործած,
Ուր երեք զոյն կան որոշ:

Եղբայրն առաւ և ողջունեց
Իւր սիրական քնքուշ քոյր,
Եռաւ զէնքը, սուր, հրացան,
Հեծաւ իւր ձին սևաթոյր:

— Բուրի՛կ, — զանչեց քաջ պատանին, —
Մնա՛ս բարեաւ, սիրական,
Եյս դրօշակին պիտի նայի
Եմբողջ բանակ Խալեան:

Նա սուրբ է ինձ, երբ մկրտված
Երտասուքով ու կնքած,
Պու յանձնեցիր ինձ յիշատակ,
Հայրենիքի նուիրված:

Թէ մեռանիմ, դու մի՛ սզար,
Իմացի՛ր որ տարեցի
Պէպ ՚ի մահու արքայութիւն,
Իմ հետ քանի թշնամի:

Եսաց, վաղեց զէպ ՚ի հանդէս
Լատրիացոյ յանդիման,
Իւր արիւնով գնել յաւէթ,
Եղատութիւն Խալեան,

Ո՛հ, իմ սիրտը կտրատվումէ
Տեսանելով այսպէս սէր,
Դէպ 'ի թշուառ մի հայրենիք,
Որ ոտնակոխ եղած էր:

Ո՛հ... արտասուք ինձ խեղդումեն,
Եւ չեմ կարող բան խօսել,
Զէ... թշուառ չէ Խտալեան,
Եթէ կանայք այսպէս են:

Կոմս Եմեանուէլ (Մ. Նալբանդեանց):

65

Մ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Լ Ե Չ Ո Ւ .

(Գերմաներէնից)

Մայրենի՛ լեզու, մայրենի՛ բարբառ,
Եսորժ, ընտանի իմ հոգու համար՝
Եռաջին դու խօսք, ականջիս հասած,
Դու սիրոյ քաղցրիկ առաջին յօդուած,
Մանկական լեզուիս թոթովանք արկար,
Հընչումես իմ մէջ դու միշտ անդադար:

Գեղեցիկ լեզու, հրաշալի լեզու,
Ե՛րբ ինչպէս քաղցրը հընչումես ինձ դու.

Կամիմ աւելի քաջ ծանօթանալ
Քո ճոխ դանձերին, հոգով հայանալ
Եսես թէ ահա՛ դանչումէին ինձ
Պապեր ու հայրեր խոր զերեզմանից:

Հընչէ՛ր դու հընչէ՛ր այժմ և յաւիտեան
Մայրենի լեզու, բարբառ սիրական,
Երբ՛, բարձրացիր հնութեան փոշուց,
Դո՛ւ իմ հայ լեզու, մոռացած վաղուց;
Ըզգեցի՛ր նոր կեանք սուրբ զրուածներով,
Որ ամենայն սիրա վառվե քո սիրով:

Եմեն տեղ փչումէ Եստուծոյ շունչը,
Սուրբ է այո՛ միւս, այլ ձե ու ոճր,
Բայց թէ աղօթել, զոհանալ պէտք էր,
Իմ սրբտի սէրը յայտնել արժան էր,
Իմ երանական մտածութիւնքը—
Եպա կը խօսեմ իմ մօրըս խօսքը:

Ս. Նազարեանց:

66

Ո Ր Ս Ա Ր Շ Ա Վ Ս Թ . (*)

Մեծափառ արքայն մեր
Ի յորս կամի ելանել

(*) Այս երգը ստնուած է Արշակ Բ ոգրերգութիւնից:

Լարեցէք աղեղներ,
Արպէս մեզ է վայել:

Տիրասեր իշխաններ,
Պատրաստ եղէք քաջօրէն,
Երբայիս դառն ցաւեր
Թո՛ղ անդարձ ցրուեն:

Հնչեցէ՛ք փողերը
Ենուշաձայն երգերով,
Որս Երշակ այս օրն
Կամի ելանել:

Տառփ ձիոց մեր հնչին
Ի դաշտն Պարսկաստանի
Ցուցանել Հայկազանց
Եռանդն ու հողին:

Յառաջ դուք ընթացէ՛ք,
Ո՛վ քաջազունք տալով առօրի,
Երձագանք ձեր ոտից
Հնչեցին առօ՛փ, արո՛փ:

67

ԱՐԱՒՍԻ ԱՐՏԱՍՈՒՒՔԸ.

Մայր—Երաքսի ավերով,
Քայլամոլոր գնում եմ,

Հին հին դարուց յիշատակ,
Ելեաց մէջը պրարում եմ:

Բայց նոքա միշտ յեղձեղուկ,
Պղտոր ջրով եղերքին.
Դարիւ դարիւ խփելով,
Փախչում էին լալագին:

Երա՛քս՝ ինչո՞ւ ձկանց հետ,
Պար չես բռնում մանկական.
Դու զեռ ծովը չք հասած,
Սրդաւոր ես ինձ նրման:

Ինչո՞ւ արցուք ցայտում են,
Քու սեղ հպարտ աչերից.
Ինչո՞ւ արագ փախչում ես,
Ետ հարազատ ամբերից:

Մի՛ պղտորիլ յատակդ,
Հանդարտ հոսէ՛ խայտալով.
Մանկութիւնը քու կարճ է,
Շուտ կը հասնիս դէպ ՚ի ծով:

Վարդի թփեր թո՛ղ բուսնին,
Քու հիւրընկալ ամի մօտ.
Սոխակները նոցա մէջ,
Երգեն մինչև առաւօտ:

Մշտադալար ուռիներ,
Սառ ծոցի մէջ քու ջրին.
Նըկուն ոստրն ու տերև,
Թո՛ղ թաց անեն տապ օրին:

Եփերիդ մօտ երգելու,
Հովիւք թո՛ղ դան համարձակ.
Գառն ու ուլք քու վըճիտ,
Զ ուրը մտնեն միշտ արձակ:

Մէջքը ուրցուց Արաքսը,
Փրփուր հանեց իւր տակից.
Եմպի նման գոռալով,
Իսպէս խօսեց յատակից:

«Խիզա՛խ, անմի՛տ պատանի,
Նիրհըս ինչո՞ւ դարեոր.
Վըրդովում ես, նորոգում,
Իմ ցաւերը բերաւոր:

«Սիրելի մահից յետ,
Ե՛րբ ես տեսել, որ այրին
Ուքից ց՛գլուխ պճ՛նուի
Իւր զարդերով թանկագին:

Որի՞ համար զարդարուիմ,
Որի աչքը հրապուրեմ.
Շատերին՝ ինձ ես ատելի,
Շատերին՝ ես օտար եմ:

«Վար ժամանակ, որ ես էլ,
Շքեղազարդ հարսի պէս.
Հազար ու բիւր պըչընքով
Փախչում էի ափերէս:

«Յանտկըս պարզ ու վըճիտ,
Սահակներըս ու որուն,
Լուսաբերը մինչև այգ
Զըրիս միջին էր լողում:

«Ինչո՞ս մնաց այն օրից,
Ո՞ր ջըրամօտ գեղերըս,
Ո՞րը իմ շէն քաղաքից,
Ո՞ր բերկրալի տեղերըս:

«Տուրքը ջրի ամեն օր,
Իր սուրբ ծոցէն Արարատ.
Մայրախընամ ինձ սընունդ,
Պարզեում է լիսառատ»

«Բայց ես այն սուրբ ջրերով
Սուրբ-Մկրթի աղբիւրին,
Պիտի ցոյեմ արտօրայ՛ք
Իմ ատելի օտարին»:

«Վամ կենսատու իմ ջրով,
Եփերիս մօտ կըլըզած.
Իւր նամա՞ղը կատարէ
Թուրք կամ Պարսիկը հոտած»

«Մինչ իմ որդիք—ո՞վ (զիտէ),
Ծառաւ, նօթի, անտէրունչ.
Օտար աշխարհ յաճում են,
Թոյլ ուքերով կիսաշունչ»

«Հեռու հեռու քրչեցին,
Բնիկ ազգը իմ Հայկեան.
Նորա տեղը ինձ տուին,
Եզգ անկրօն. մոլեկան»

«Գոցա՞ համար զարդարեմ
Իմ հիւրընկալ ափերը.
Եւ կամ՝ դոցա՞ հրապուրեմ,
Նըպուոտ, պլլած աչերը»

«Քանի որ իմ զաւակունք,
Եյսպէս կու մնան պանդուխտ՝
Ինձ միշտ սրգաւոր կը տեսնէք,
Եյս է անխար իմ սուրբ ուխտ»—

Էլ չի խօսեց Երաքըր,
Յորձանք տուեց ահագին,
Օղակ օղակ օձի պէս
Եռաջ սողաց մոլեգին»

Ռ. Տ—Գ. Պատկանեան:

Մ Ա Ր Շ

Մեզ նոր արև, ծագէ, բացուի՛ լոյս բոցավառ
Մեզ առաջնորդ սուրբ երէցներ ունինք խաչ ու
խաչուար.

Օգորովար քաջ Սարգան, դիմենք յառաջ՝ ի սուր,
Դիմենք բանալ կենաց շաւիղ Հայեր մեր առաջ-
ներ

Հարսանեաց հարսանեաց սուրբ հանդիսարան
Մեզ նոր ուխտ կանչումէ լինիլ փրկիչ կրօնի, փրկիչ
հայրենեաց

Հայոց ծաղկունք թռումին հայերք թէ պղծուին
Մեզնից ցող խնդոց բուրմունք կամին
Օնքեր պատենից մէջ եռ գան կրակ դարձած
Պարսից արեամբ հանգուցանել խնդրել զբազուկս
քաջաց

Նժոյգներ խրխնջան զերկիր փորեն տոփեն
Դիմենք յԱրտազ զաշտ, դիմենք յԱւարայր
Մեր հայրենիք, մեր ազգութիւն, Արօն
Գալ ժողովուրդ ի սուրբ տօն, հրաւիրել զամեն
Հայս:

Ս Ր Ա Մ

Մեր քաջ Հայոց զօրութիւն } երկիցս.
Սերկացէ՛ք, ասաց Երամ

Օտաջեաւ բացէք նշան
Գնա՛նք Հայ լեզուն տարածենք

Ո՛հ, Արամ, Արամ, Արամ:

Նիւքար ստրուկ Ասորին } երկկցս.
Բարբառ գոչէ ահագին

Օգլուխ յաշտարակ մեխեցէք
Որ յերկնից ստրուի Հայերէն:

Ո՛հ, Արամ, Արամ, Արամ:

Յորդան տուք զօրք, օ՛ն, յօրդան
Դէպ 'ի կողմն Արեւմտեան

Պայպախս Քաղնայ Տիտան
Դիք զի տապաստ 'ի դամբան

Ո՛հ, Արամ և այլն:

Յորդան տուք, օ՛ն, զօրք յօրդան
Տեառք լայնալիճ աղեղան

Քընքուշխօս ամբօխին
Տալ ըզլեզու Հայկական

Ո՛հ, արամ և այլն

Ով չգիտէ Հայերէն

Ոչ ճանաչէ նա զօրէն

Որ բանիւ Հայոց արար

Այս մեծ աշխարհ մեզ համար

Ո՛հ, Արամ և այլն:

Ի ծովէ մինչև 'ի ծով
Թող խօսի՛ն Հայ բառերով
Ներհակողին նիզակով
Ցուցէք, ո՛հ, ասաց Արամ

Ո՛հ, Արամ, Արամ, Արամ:

70

ԵՐԳ ՀԱՅՐԵՆԻ

Մինչդեռ յուրով խայտայ բնութիւն
Յետ դառնաշունչ ձմեռայնոյն
Եւ 'ի գաւառն իմ հայրենի
Գեղածիծաղ դառնայ դարուն;
Մինչ բոյր 'ի բոյր փթթին ծաղկունք
Եւ ճռուողեն նորեկ ծիծուունք
Ի քեզ ես դարձ առնեմ յայնժամ
Ով ցանկալիդ իմ Հայաստան:
Ոչ Հէլուետեան 'ինձ դաշտավայրք
Եւ կամ զուարթ մարգագետինք
Ոչ քան զքեզ չքնաղագեղ
Իտալական պայծառ երկինք:
Հեռի՛ 'ի քէն պանդուխտ զօրով
Քոյովք յար տապիմ անձկով
Ի խանձարուրդ իմոց կենաց
Ով Հայաստան, առնում քեզ դարձ:
Գայցեն աւուրք ուր մանկութեան
Անկցի տիոցս իմ զեղ դալար

Եւ յինէն խոյս տացէն վայելք
 Կենաց թեթեւ 'ի գարշապար:
 Ուր հէք մուսայս մասն 'ի յիրեր
 Մոռանայցէ երգել գութ,
 Չնինջ 'ի ծոցդ առնեմ յայնժամ
 Ով ցանկալեց իմ Հայաստան:

Մկրտիչ Պէշիքաշեան:

71

Մեզնից շատ առաջ կար մի թագաւոր,
 Հոգւով գեռ արի, գլխով ալեւոր:
 Մեծ ծով էր պատել նորա աշխարհը
 Ոսկի ասացին գիտունք այն զարը:
 Ունէր նա երկու մատաղհաս աղջիկ
 Մինը խիստ ազեղ միւսը գեղեցիկ
 Մի օր ազեղը ասաց միւսին
 «Արթանք ծովի ափ, քոյրիկ միասին»
 Սիրունը գնաց առաջից արտում
 Տըգեղը ետնից ոխ պահած սրտում
 Հազել թէ ծովի ափին էր հասած
 Իր սիրուն քրոջ գլորեց նա ցած,
 Կանչեց կիսամեռ սիրունը ջրից
 «Քոյրիկ իմ քոյրիկ, փրկէ ինձ մահից
 Ես ունիմ տանը գեղեցիկ մանեակ,

Մա, էն քեզ լինի պարզեէ ինձ կեանք»...
 — Ին առանց քեզ էլ կարողեմ ստանալ
 Ինձնից փրկութիւն դու բնաւ մի՛ յուսար—
 «Քոյրիկ թէ այդ էլ քեզ չէ բաւական
 Կուտամ քեզ ոսկի պսակ պատուական»
 — Ին առանց քեզ էլ կարող եմ ստանալ
 Ինձնից փրկութիւն դու բնաւ մի յուսար.
 «Քոյրիկ մի թողնիլ դու ինձ անտէրունչ
 Քեզ սիրուն փեսայ կուտամ անտրտունջ»
 Տգեղի սիրտը դարձել էր ժեռ քար
 Քըրոջ խնդիրքը թողեց անկատար
 Չկնորսը ծովը ձգեց մեծ ուռկան.
 Բունեց մարմինը սիրուն աղջկան.
 Չըտեցը հանեց դրեց ափի մօտ
 Շատ ծաղիկ ցանեց վերան ու շատ խոտ
 Մի աշուղ անցաւ, տեսաւ արջկան
 Լացեց ու առաւ, դրեց ուսի վրան
 Տարաւ իրան տուն այդ անգին գիւտը
 Չորացուց նորա մարմնու գիւի հիւթը
 Գեղեցիկ տաւիղ շինեց ոսկերից
 Քաղցրաձայն լարեր հիւսից մազերից
 Երբոր ամեն բան պատրաստեց կարդին,
 Գնաց արքունիք տաւիղը ձեռքին,
 Երբ միտաւ դահլիճ շքեղ զարդարած
 Տեսաւ տըգեղին փեսի մօտ կանգնած
 Բացեց բերանը լարերին խփեց
 Հիւրերի առջև քաղցրաձայն երգեց
 «Ինչէ իմ տաւիղ, հնչէ համարձակ
 Հարազատ քոյրը խնց իմ պսակ

Ասէ իմ ճնօղ, լսէ սիրական
 Հարազատ քոյրս խլեց իմ փեսան,
 Լսէ ժողովուրդ. լսէ անխրոով
 Հարազատ քոյրսս գլորեց ինձ ծով
 Միւս օր գահիձք խարոյկ շինեցին
 Մահապարտ քրրօջ մէջը գլորեցին
 Հուրը պլպլաց, աղջիկը կանչեց,
 Իմ մեղաց համար Աստուած ինձ պատժեց:

Ռ. Տ—Գ. Պատկանեան.

72

Մ Ա Ր Շ

Մնացէս բարեաւ, սէր իմ, սէր
 Հրաւեր մարտին որոտաց
 Թէ չեմ քաջաց ես ընկեր
 Չը կա՛յ բաժին ինձ փառաց:

Մի՛ լար հոգւոյս իմ հատոր
 Գուցէ դառնամ ո՛հ մի լար
 Թ՛անկայց մարտին ես ի գոռ,
 Տեսցուք յերկինս մեք զերեար:

Եղբայրաւ չէ նախանձ
 Որ բորբոքեալ յիս վառի

Մի՛ լար հոգւոյս իմ հատոր,
 Գուցէ դառնամ ո՛հ մի՛ լար.
 Թ՛անկայց մարտին ես ՚ի գոռ,
 Տեսցուք յերկինս մեք զերեար:

73

Ա.Ռ. Ա.Ս.Գ. ՀԱՆՐԵՆԵԱՅ

Մեր սիրուն հայրենեաց,
 Բեւեռ շողշող

Մեր սիրուն քաջազանց
 Աճիւններն ց'արգ հսկող
 Պայծառ աստղ որ այժմիկ
 Լոյս կ'ընես թափանձիկ,
 Մինչև Հայ պանդխտոց
 Մրտերուն կուտաս բոց.
 Ո՛վ քաղցր Յոյս դու մխիթար
 Տարադիր Հայոցս թշուառ
 Ինչ աշխոյժ նոր ՚ի նոր
 Ի՞նչ աշխոյժ ոգևոր
 Կարծարծես սրտերնուս
 Ո՛վ Հայոց միակ Յոյս:
 Չէ, ալ չվհատինք բնաւ ո՛վ Հայեր,
 Մեզ քաջալեր են Յոյս և ժամանակ.
 Չէ, ալ չվհատինք բնաւ ո՛վ Հայեր.
 Ժամանակին հետ յառաջ ընթանանք.
 Յառաջ ընթանանք, հոն ուր հրաւեր.
 Հրաւեր կարդան մեզ նախահարց աստղեր:

Թէ Հայկայ որդիք եմք
 Թէ Հայկայ արիւն կրեմք
 Եմենքս ալ 'ի սուրբ սէր
 Հայրենեաց 'ի նուէր,
 Քաջ որդիք պանծալի
 Ըլլամք միշտ արժանի:

Ա Ն Ո Ւ Ր Զ Ք

Յամսավերջն Եպրիլե զպատուհանս բացի,
 Օձիւնաթաղ դաշտորայս ծաղկազարդ տեսի.
 Երտասուք եռանդունք զայսս իմ այրեցին,
 Օձիւն անդարձ գերութիւն յուշ իմ, ո՛հ, ածին:
 Լեղուպէս դառնացան վէրք վըհատ հողոյս,
 Թըմրեցան զգայարանքս հառան ելք շնչոյս.
 Եփտս ինձ, ասացի, բիւր անդամ յայն օր,
 Ըատ անէծս թափեցի 'ի ծննդեանս վատ օր:
 Մաշեցայ, թոշնեցայ, մրտի խոր 'ի քուն,
 Օչար կսկիծ հէք գերւոյս արկ 'ի ծով անհուն:
 Դըշխոյն մեծ անմահից ել ինձ յայց տեսեամք,
 Որպէս թէ 'ի փոսոյ զես ելոյ՞ ձ ձեռամբ:

Եներկմիտ մօտ մատեայ 'ի համբոյր ոտին,
 Գերբնապէս սքանչելիօք զես աղատողին:
 Բամք ձայնեղ թըռչնակաց ճոխ դայլայեցին,
 Անսածին Տիրամօրն փառս վերերգեցին:
 Երանի՛ր ասացէ՛ք, կարմրացայտ վարդիս,
 Քաջ աղերս տուք նմա 'ի գով պաշտպանիս:
 Եւաղ իմ նեղասիրտ կարճամիտ լալոյս,
 Օխարդ զես կարծեցի կորուսեալ անյոյս:
 Մախատինք իմ նեղչաց նեւք եղեն ինքեանց,
 Մանրացան դաւք նոցա, անկան յիւրեանց ցանց:
 Յաւազնեալք՝ օրհնեցէ՛ք զանուն Տեառն յաւէտ,
 Դի՛ք զոյս ձեր յօղնութիւն Խաչին փրկաւէտ:
 Ե. Վ. Ալամխարեան:

Ա Ո Ւ Գ Դ Ս Տ Ե Ր Զ Բ Փ Փ Ա Յ Ե Ա Յ

Յառաւօտ կենաց կուտանիս,
 Յարշալոյս աւուրց անմեղիս,
 Խորշակ մահուան տարածի,
 Ե՛ր լոյս աչացս պակասի:

Այ՛ ճանօթ լերինք և հովիտք,
 Այ՛ պայծառ դաշտք ծաղկափթիթք,
 Ահա՛ ՚ի ձէնջ հրաժարիմ,
 Փութով եղայց ՚ի շերիմ:

Լացէ՛ք զիս, ո՞վ անտառք, բլուրք,
 Լացէ՛ք հարք, մարք, եղբարք և քորք,
 Օխ փոյթ զենցէ սուր ուխտին,
 Յօղուածքս այժմէն սարսափին:

Երբն իմ է զին փրկութեան,
 Դիցամոլ տանն Իսրայելեան,
 Մեղապարտքն ազատ մընան,
 Անմեղ կեանք իմ չքանան:

Մայր իմ, ա՛խ, դու մի շատ ցաւիր,
 Հօրս ուխտին բնաւ մի ներհակիր:
 ՅԱստուած բարձրեալ զոյս քօ դիր,
 Ի՛նչ զզարդս իմ, մի՛ աղերիր:

Դուք, դատերք տոհմին Յակովբեան,
 Եւրջ զենև կացէ՛ք միարան.
 Երգեցէ՛ք զերգս հարսնութեան,
 Միշտ տօնեցէ՛ք զեմ վախճան:

Աստուած մեծ՝ փառք Իսրայելի,
 Բնիալ զիս իբր զհօտ կընդրկի,
 Իբրև զգոհն Երէլի,
 Իբրև զըրզին Սարայի:

Բարունեաց վըճիւ համաձայն
 Ո՛չ, կարաց տալ մահուս խափան.
 Լե՛ր դու, Տէր իմ, օգնական,
 Դու հեշտ արա՛ զեմ վախճան:

Եղկելոյս ծընողք ցաւալի
 Մընացեն անանց զաւակի,
 Տէր, տո՛ւր, նոցա սիրտ արի.
 Մեղմեա՛ զմորմօք դառն վըշտի:

Աւանիկ՝ երամք հրեշտակաց
 Ա երկնիւք կան թևատարած,
 Օխ հրաւիրեն Ադին բաց,
 Օխ կոչեն հարսն Հօր փառաց:

Նրկարէն քողն իմ հարսնութեան
 Փոխարկի ՚ի տապան թաղման.
 Իմ պճնազա՛րդ հարսնարան
 Եղև այս խոր դերեզման.

Յուցէ՛ք ինձ զեմ մահու գործի,
 Օսուր զէն զոհիս արժանի,
 Երգ՝ ողջ լերուք, սիրելիք,
 Օրհնեալ է Տէր, պիղծ են դիք:

Ուսանող եղբարք, ահա, ՚ի ձէնջ հրաժարվում,
 Հայաստան մեր սիրելի հայրենիք չ'վում
 Ցառումեմ մեծապէս ձեր կեր ու խումբն ես՝
 Մանակից լինելու չեմ, շտուտիողներ մնաք
 բարով:

Դու մուղաներու իջևան համալսարան,
 Մեր ընդունակութեան և զգացման մարդարան,
 Քո հայրտկան խնամքը մինչի պատանքը
 Եւսնուաց է պանդխտիս. Եկադեմիս մնաս բարով:

Մարդկութեան բարեկամք դուք մեր ուսուցիչներ
 Ճամարութեան ու ազատութեան քարոզիչներ՝
 Եփսոս ընթերցմունքը, համարձակ հնչմունքը
 Իհմիցն էլ լսելու չեմ. Արօժէսօրք մնաք բարով:

Ո՛վ դու օրհնեալ մրցատուն զինախաղութեան,
 Պաշտպան պատուոյ և իրաւանց մարդկութեան,
 Քանիցս սուսերօք պսակել անձս դափնեօք
 Մենամարտութեան ծրումն ո՛հ Քնէյյոյէ մնաս
 բարով:

Մեղամաղձութեան փարատող Ասպիլօն,
 Սիրոյ և հաշտութեան միջնորդ կապիտիլօն,
 Ազամ արդեօք դուռդ վայելել դարեջուրդ
 Երբ և իցէ կենացս մեջ: Ֆեխտբոյդմ մնաս բարով:

Ենիծեալ վերնախուց դու բանտ ուսանողաց,
 Քանի քանի օրեր քու մէջ նստել եմ քաղցած,
 Հիմնահատակ լինես, որ անհիւրասէր ես
 Օճմապահութեանս համար, ո՛վ կարցէր մնաս
 շարով:

Մտնենք վերջին անգամ մառանն զինէտան,
 Դարգակենք յետին բաժակն եղբայրութեան,
 Ահցցէ թող հաստատուն Հայ ուսանողութիւն,
 Ի փառս Հայաստանի, բուրջեցիներ մնաք բարով:
 Երկրակիցներ մնաք բարով:

Մ. Փ:

* * *

Որ՞ն է աշխարհ Հայաստան,
 Միթէ սա է Պարսկաստան,
 Որի պատկերն է Սօթում և Պօսօր,
 Բնտանի կեանքն է Բաբելոնեան խմոր.
 Չէ՛, չէ՛, չէ՛, չէ՛, չէ՛, սխալէ,
 Մեր աշխարհն այլ է, մեր աշխարհն այլ է:

Որ՞ն է աշխարհ Հայաստան,
 Միթէ սա է Յունաստան,
 Որ իր բռնութեամբն գերել է աշխարհ.
 Եզգի ճիգն ու ջանքն յաւխտեան կործան.
 Չէ՛, չէ՛, չէ՛, չէ՛, չէ՛, սխալէ,
 Մեր աշխարհն այլ է, մեր աշխարհն այլ է:

Որ՞ն է աշխարհ Հայաստան,
Միթէ սա է Տաճկաստան,
Ուր իրաւունքից կանայքն են զբիւռած,

Կանանոցի մէջ կենդանի թաղուած.
Չէ՛, չէ՛, չէ՛, չէ՛, սխալ է,
Մեր աշխարհն այլ է, մեր աշխարհն այլ է:

Որ՞ն է աշխարհ Հայաստան.
Միթէ սա է Գրանդստան,
Որ իր ճոխ զգեստօք տիրել է աշխարհ
Լուսաւորութեամբ առաջինն է նա՛
Չէ՛, չէ՛, չէ՛, չէ՛, սխալ է
Մեր աշխարհն այլ է, մեր աշխարհն այլ է:

Որ՞ն է աշխարհ Հայաստան.
Եհա՛ սա է Հայաստան,
Որ իր քաջութեամբ հաւատն ու կրօն
Պահպանել է մինչև ՚ի ցայսօր
Հա՛, հա՛, հա՛, հա՛, ճիշտ է.
Մեր աշխարհն այդ է, մեր աշխարհն այդ է:

Մ. Փ.

78

Ա.Դ.ՕԹ.Բ ՀԱՐԵՆԵԱՅՑ

Ո՛վ Հայոց Եստուած ,
Մեր արեամբ ստացուած,
Հաւատն մեր պաշտպանի՛ր,

Եւ թշնամեաց մի՛ մատնիր.
Քո հզօր աչքդ,
Մեր ազատ խաչը,
Որմզդից խնայեաճ,
Մինչև ցա՛րդ պահեաց,
Տէ՛ր շտապի՛ր մեզ օգնել:

Ո՛վ Հայոց Եստուած,
Չեռամբդ կերտուած,
Տուն թորգոմայ փրկեցիր,
Իսկ միւս ազինք ձուլեցիր,
Որպէս աւետիս,
Ողջ երկրազնդի.
Որ տոհմին Հայկայ՝
Սիրոյդ առարկայ
Տէ՛ր շտապի՛ր մեզ օգնել:

Ո՛վ Հայոց Եստուած,
Լուսիցն զբիւռած,
Տիրասէր ծառայդ կրթիր,
Մտածութիւնքը փարատիր.
Որ ուսման գանձն
Քանձէ Հայ անձն,
Մանակից լինենք,
Եւրոպային մենք,
Տէ՛ր շտապի՛ր, մեզ օգնել:

Ո՛վ Հայոց Եստուած,
Սաստիբ մեզ տուած.

Բնատուր շնորհքներն յարգել,
Յօգուտ ազգի մշակել,
Շատ ազգ կ'ցանկար
Մեր ձիրքն ունենար,
Բայց ապերախտ մենք՝
Ընարդիւն թողնենք,
Տէ՛ր շտապի՛ր մեզ օգնել:

Ո՛հ Հայոց Աստուած,
Հայքն են միշտ զրկուած,
Իրանց երկպառակութեամբ,
Եւ անբարտաւանութեամբ,
Եյս դատավճիռ
Միանգամայն ջնջիր,
Որ ամենայն վէճ,
Վերջանայ մեր մէջ.
Տէ՛ր շտապի՛ր մեզ օգնել:

Մ. փ.

79

* * *

Ումից ունի Հայն յոյս
Բնդունել մի օր լոյս
— Ծնողեց անտարակոյս
Վեցցէն (4) իմաստուն մայրեր:

Ո՛վ սանձեց աշխարհը
Եզնուացուց դարը

— Իգական Նուրբ հնարը
Վեցցէն (4) զիտուն տիկեններ

Ո՛վ Հաւատոյ հողին
Եզրում հեշտ գաւակին
Լեզուն քնքուշ ազգին
Վեցցեն (4) բարեպաշտք տիկնայք:

Ինչ ազգ չէ մնում ստրուկ
Չէ բերում չար արդիւնք
Որ տայ կնօջ իրաւունք
Վեցցէն (4) ազատ ամուսինք:

Պաշտելի իմ հայեր՝
Պատրաստե՛նք Հայ մայրեր
Տէր անցո՛ղ զբաժակն մեր
Վորչին (4) հնամօլ մարդիք

Մ. փ.

80

ՄԵՌՈՒԹԻՒՆ Ի ԶՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԿԱՐՉ ԱԶԳԱՅԻՆ ՍՈՒՄԱ-

ՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ (Կ. Պօլիս)

Ո՛չ զուարթ գարուն, ոչ օր մի սիրուն
Նկաւ ու պարզեց մեզ ազգն Հայութեան.

Որ գեղածիծաղ ժպտէր ինդագոյն,
Քան սուրբ արշալոյս Սահմանադրութեան,
Որ առաւտեց Հայոց սրտերուն
Սէր և Միութիւն:

Ո՛չ Երարատայ աւերակներէն,
Սիրափառ արև ծագեց իննսական.
Ո՛չ Մասի հնցած ծերուկ ծոցերէն
Քան զանբլծ արև Սահմանադրութիւն,
Որ ելաւ ծագեց Հայոց սրտերուն,
Սէր և Միութիւն:

Յայնարիւն աներկ վայրերն, ուր մէկիկ,
Մէկիկ անկան փառք Հայոց Եղբութեան.
Ո՛չ շնչեաց հովիկ մի սրտազովիկ,
Քան զանուշ զեփիւռ Սահմանադրութեան,
Որ հեշտիկ փչեց Հայոց սրտերուն,
Սէր և Միութիւն:

Ի գլխակորիկ շուշանիկն ու վարդ,
Որ 'ի սղասպատ հովիտն Եղիներան
Ո՛չ երգեաց բնաւ թռչնիկ մի զուարթ,
Քան սիրուն սոխակ Սահմանադրութեան
Որ իջաւ երգեց Հայոց սրտերուն,
Սէր և Միութիւն:

Ի պաղուկ լերանց ձիւնապատ ծայրէն,
Օհջան առուակներ արծաթանման.
Ո՛չ վճիտ գետեր հեղեկ խոխոջն

Քան զովուկ նեկտար Սահմանադրութեան,
Որ վազեց յորդեց Հայոց սրտերուն,
Սէր և Միութիւն:

Գարուն է եկեր Հայութեան 'ի դաշտ,
Ծաղերա ու ծագիկեր Սէրն ու Միութիւն
Ում Եստուած վերէն ժպտելով 'ի հաշտ,
Տուաւ պարգևեց Սահմանադրութիւն:
Որ նա պիտի տայ Հայոց սրտերուն,
Վեանք ու զօրութիւն:

Ս. Զ. Փլէկեան

Գ Ս Ր Ո Ւ Ն

Ո՛հ 'ի՞նչ անուշ և ինչպէս զով
Եռաւօտուց փրչես հովիկ,
Ծաղկանց վրայ դուրզուրալով
Եւ մագերուն կուսին փափկիկ.
Բայց չես հովիկ իմ հայրենեաց
Գնա՛ անցի՛ր սրտէս 'ի բաց:

Ո՛հ 'ի՞նչ ազու և սրտազին
Ծառուց մեջէն երգես թռչնիկ.
Սիրոյ ժամեր 'ի յանտառին
Բզմայլեցան 'ի քոյ ձայնիկ.
Բայց չես թռչնիկ իմ հայրենեաց,
Գնա՛ թըռիլ սրտէս 'ի բաց:

Ո՛հ ի՞նչ մրմունջ հանես վրտակ
 Եկանատես և հանդարտիկ.
 Քու հայելոյդ մէջ անապակ
 Հային զիրենք վարդն ու աղջիկ
 Բայց չես վրտակ իմ հայրենեաց
 Գնա՛ հոսէ սրտէս ՚ի բաց:

Թէպէտ թռչնիկ և հովն ճայոց
 Եւերակաց թռչն վերայ
 Թէպէտ պղտոր վրտակ ճայոց
 Ետհիններու մէջ կըտողայ,
 Երբա հառա՛չք են հայրենեաց,
 Երբա զերթա՛ն սրտէս ՚ի բաց:

Պ. Մ. Պեշիբաշևան

82

ՅԵՐԿՐՈՐԻ ՏՈՒԲԵՂԱՐԶ ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

(1862 Մայիսի 24).

Ողջո՛յն քեզ ո՛ր դաշտ և սիրուն օփունք,
 Ուր այսօր սիրով խմբին ճայկազունք.
 Հարց ճայաստանեաց սրբազան աճիւնք
 Թո՛ղ ցնծան ճայոց ՚ի սուրբ միութիւն.
 Մէք ճայաստանի եմք մեք զաւակներ
 Հայեր ձեզ հո՛ս հո՛ս կոչողն է սէր
 Եւ ճայրենիք, սուրբ ճայրենիք:

Հրեշտակն ճայկազանց
 Հոս կը սաւառնի
 Յառաջ պսակաց
 Ճակատք արժանի:
 Սահմանազրութիւն,
 Սահմանազրութիւն,
 Յորչափ մընաց երկիրս և դու կեցցես:
 Եւ ճայրենեաց սէր
 Որդիք անձնանուէր
 Ի շինութիւն տանն ճայկազանց կեցցէ՛
 Ողին միութեան
 Որ զմեզ միաբան
 Հոս գումարեց սիրոյ հանդէս կեցցես:

Նշան Զօհրասպեան.

83

ԱՌ ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵՂՈՒ.

Ով մեծաւքանչ զու լեզու,
 Ով հեշտ բարբառ մայրական,
 Փափկահնչիւն բառերուդ
 Նման արդեօք այլ տեղ կա՞ն:
 Դու որ նախ ինձ հնչեցիր,
 Եախ սիրոյ, ո՛հ, հեշտ խօսքեր,
 Եյն նախ զքեզ թօթովելս
 Դեռ իմ մօքէն չէ ելեր:

Իմ մայրենի քաղցր լեզու
 Կեա՛ց անասան, կեաց յաւէտ,
 Կեաց միշտ լեզուդ հայկական,
 Կեաց ծաղկալից ծողկաւէտ:

Ի՞նչ դառն վիշտ է սրտիս,
 Երբ օտար տեղ ու լեզու
 Բռնի իրեն զեա քաշէ,
 Արեւս արիւն կը հեղու.
 Ո՛հ, զայն օտարն ես սիրել
 Բնաւ չեմ կարող 'ի սրտէ,
 Չէ այն, չէ քաղցր իմ լեզու,
 Որ սիրով զեա կ'ողջսնէ:

Իմ մայրենի քաղցր լեզու
 Կեա՛ց անասան, կեաց յաւէտ,
 Կեաց միշտ լեզուդ հայկարժան,
 Կեաց ծաղկալից ծողկաւէտ:

Լեզու համակ սիրաշարժ,
 Քանի ճոխ պերճ ու պայծառ,
 Մինչ կը հնչես դառն քեզի,
 Արտերն ամէն գողացար,
 Հնչէ՛, հնչէ՛ յաւիտեան
 Անհ դիւցազանց պերճ երգ դու,
 Թոթուէ փոշիդ խոր մութէն,
 Ե՛լ երիւան պերճ երգ դու:

Իմ մայրենի քաղցր լեզու
 Կեա՛ց անասան, կեաց յաւէտ,

Կեաց միշտ լեզուդ հայկարժան,
 Կեաց ծաղկալից ծողկաւէտ:

Յաւերժական Սուրբ Գրոց մէջ
 Կեաց միշտ նորէն ու նորէն,
 Աշբեալ անուշ քու տողերդ
 Թող ամէն սիրտ արծարծեն,
 Շնորհ ունել Երարչէն,
 Կամք պէտք ըլլայ աղօթել,
 Շըթունքս սրտէ բորբոքած
 Կաղաղակէ անարգել:

Իմ մայրենի քաղցր լեզու
 Կեաց անասան, կեաց յաւէտ,
 Կեաց միշտ լեզուդ հայկարժան,
 Կեաց ծաղկալից ծողկաւէտ:

ՀԱՐՈՅԾ ՄԱՐԳՈՒՆ ԲՐԳ:

(Գերմաներենից)

Ուղիղ գնեառնից ես տուն եմ գնում:
 Փողոց, ա՛յ փողոց, էդ ի՞նչ եմ տեսնում:
 Ե՛ջ գընամ թէ ձախ՝ ծուռ են երկուսն էլ,
 Փողոց տեսնում եմ դու էլ ես հարբել:

Լուսին ջան՝ օէխրդ ի՞նչի է ծրուած,
Մէկ աչքդ կապուել, միւսի կէսը բաց.
Դու էլ ես կոնծել. ա՛յ դու անամօթ,
Շմաչիր ինձնից, վաղուցուայ ծանօթ:

Բա՛ կստեղ, կստեղ, — անե՛ս լապտերներն էլ
Չեն կարող ուղիղ ոտքի վրայ կանգնել,
Մէկ պարզ են վառվում, մէկ սաստիկ խաւար
Վամ թէ պատից պատ կպչում անդադար:

Աղբեր, էս գիշեր ամենքն են հարբել,
Ի՞նչ բան է մենակ մենակ ծոմ պահել,
Չէ էդ կըլինի խտակ զբժութիւն,
Ուրեմն նորից նոր դառնամ զինեռուն:

85

* * *

Որդիք քաջ Հայկայ, արի՛ք ընդ առաջ,
Տեսէք ձեր արքայն իւր գահը բազմած.
Խրատոյց կարգացէք Հայ զօրականք քաջ,
Սուր ՚ի ձեռ. առնել յաղթել Ալանաց: ¹⁾

Չեան ՚ի ձեռին սուէք զնանք պատերազմ,
Վանենք թշամեաց, ջնջենք մեր երկրից.

1) Այս երկը առնուած է Արտաշէս եւ Ռամբնիկ ողբեր-
գումիւնից:

Հայ անուան համար լինենք մենք միշտ կազմ,
Մեռնել քաջարար չընկնել մեծ փառքեց:

Արտաշէս արքայն փառօք պանծացած,
Մեղ է առաջնորդ, զէն ձգենք երկիւղ.
Հայաստան կանչենք կուրծքերրս դէմ դրած,
Բառնամք մեր երկրից տիրած մառախուղ:

Ուրեմն կեցցէ՛ տուն քաջ Արտաշէսին,
Որ նա վանեց քաջ Ալանաց ազգին.
Ազատեց երկիրը օտար ցեղերից,
Վանգնեց անմահ արձան մեր առաջին:

86

* * *

Ով կենդանութիւն կամենում,
Հարկաւոր է օղ շնչէ.
Ով վայելչութիւնը ցանկանում,
Պարտական է երգ հնչէ:

Եղբարք խրատիս լսեցէ՛ք,
Մինչ ՚ի մահը երգեցէ՛ք:

Երգ ամեն օտար զգացմունքներ,
Սրբում իր ազգեցութեամբ.

Եւ ամենայն վիշտք տառապանքներ,
 Կուսողում սրա միջնորդութեամբ:
 Եղբարք խրատիս և այլն...

Ին մարդու մէջ Հոգի չկայ,
 Ով երգելուց գարշում է.
 Որպէս զիսկ նա անզգայ,
 Երկրիս վերայ շքում է:
 Եղբարք խրատիս և այլն...

Ինչ ազգ զուրկ է երգարանից,
 Սէր չունէ, բարբարոս է.
 Ոչինչ յոյս չկայ նորանից,
 Մարդկան ազգի մորող է:
 Եղբարք խրատիս և այլն...

Մ. Փ.

87

ԲԼԲՈՒԼ ԱԻԱՐԱՅԻՐ.

Ով դու բարեկամ այրած սրտերու,
 Խօսնա՛կ զիշերոյ, հողեակ վարդերու.
 Երգէ՛ բլբլելիկ երգէ՛ ՚ի սարէդ,
 Օքաջն Հայոց Արդան երգէ հոգւոյս հետ:

Թաղէի վանուց ձենիկդ ինձ դիպաւ,
 Արտիկս որ ՚ի խաչն էր կիպ թունդ առաւ.

Ի խաչին թևէն թռայ ու հասայ,
 Գտայ զքեզ ՚ի դաշա քաջին Արդանայ:

Բլբլել քեզ համար մեր հարքն ասացին,
 Թէ չէ հաւ բլբլել մեր Լարայրին.
 Եղիշեայ հողեակն է քաղցրազրուցիկ,
 Որ զԱրդան ՚ի վարդ տեսնու կարմրիկ:

Չըմենն յանապատ կու գնա կայ ՚ի լաց,
 Երտազ դայ դարուն ՚ի թուփ վարդենեաց.
 Երգել ու կանչել ձայնիւ Եղիշեայ,
 Թէ պատասխանիկ մ՝ արդեօք Արդան տայ:

88

ԽՐԱԽՈՅՄ ՎԱՐԳԱՆԱՅ ԱՌ ԶՕՐԱԿԱՆՍ Ի ՄԵՐ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ

Վարդան:

Ով հայկազունք, ով դիւցազունք,
 Լճա՛ ձեզ նոր հանդիսարան.
 Բացէ՛ք աքչերդ, հերիք ննջէք,
 Դարեր, տարիք են անցական:

Զօրականք:

Մենք պատրաստ ենք, մենք ուխտել ենք,
 Մեր կեանքը զոհ բոլորանուէր.

Մատաղ անել Հայոց ազգին,
Սորա լեզուին և կրօնին:

վարդան:

Եռէք, սուրեր, նեւ ու անեղ,
Ելէք ընդդէմ ձեր թշնամեաց,
Չեր հաւատը և ձեր ազգը,
Պաշտպանեցէք յօտար ազգաց:

Զօրականք:

Հայ զինուորի կեանքը դառնէ,
Երբ նա պարապ տաննէ նստած.
Մեզ ասպարեզ անմահ փառաց,
Առուի դաշտն է նշանակած:

վարդան:

Հայ զօրականք, ձեր նետերը,
Կապարձից մէջ հերիք մնան.
Չեր երկիրը պարսից երկրից,
Ընդէր լինին այսպէս կոխան:

Զօրականք:

Մենք պատրաստ ենք, մենք ուխտել ենք,
Մեր սուրբ երկրից հալածական.
Եւնել անկրօն պարսից ազգը.
Փրկչի խաչն է մեզ օղնական:

վարդան:

Հայոց հովիւք, ձեր ոչխարները,
Է՞ր սար ու ձոր թափառական,
Պազանաց ճանկ ընկած ողբան.
Է՞ր չք լսէք նոցա կական:

Զօրականք:

Մենք պատրաստ ենք, մենք ուխտել ենք,
Եւետարան խաչն ի ձեռին.
Եւաջնորդել Հայոց զօրքին
Ի ժամ սրբոյ պատերազմին:

.Յ. Կարենայ:

89

**

Ո՞վ տէր մեր Ետտուած
Ի՞նչ մեզ ողորմած.
Դու ես լոյս լուսոյ մեր
Հողին զօրացոյ յաւխտեան:

Ո՞վ տէր դու մեր Ետտուած
Ուժ տուր բազկաց
Վանենք ոտիւք
Պահենք կրօն

Աստուած մեր հոգին
Օգորացոյ յաւիտեան

Գ. Ա.

90

*
* *

Պարկեշտասուն կոյս գեղեցիկ նազելի,
Պերճ շառաւիղ Մամիկոնեան քաջ տոհմի
Նայաստանեայց քնքոյշ ծաղիկ Շուշանիկ
Շնորհասիրեմք քո հարսնութիւնդ պանծալի

Դուստր մեծի սպարապետի Արղանայ,
Մեծ իշխանին Արաստանի հարսնանայ,
Նայաստանեայց քնքուշ ծաղիկ Շուշանիկ
Իշխանական զահի վերայ բարձրանայ:—

Բայց ուր երթաս, ուր որ լինիս Տիրուհի
Մեր սիրտը միշտ քեզ ուղեկից կ'լինի,
Նայաստանեայց քնքուշ ծաղիկ Շուշանիկ
Գնաս բարեաւ. սուրբ խաչը քեզ հովանի:—

91

Ե Ր Գ

Պետութեամբ և ինքնակալ կայսերութեամբ
Օգրութեամբ, օգոստափառ մեծ տէրութեան

Ես Աղէքսանդր Առաջին
Գեր քան զՄակեդոնացի
Կայսր համայն Ռուսաց ազգին
Տիրող իբրև կիսագնդին:

Օրհնութեան ձայն ձերյ Աստուած իմ հասանէ
Գոյութեան շունչ ձեռ առ մեզ արդ ժամանէ
Ող ընտիր ազգ Պարթևազեան
Ուղղափառ և լուսաւորչեան
Տեառն Աստուծոյ հոտ սեփական
Միշտ մտերիմ մեր տերութեան

Լուարուք՝ ոչինչ սուտ է 'ի լեզուի իմ
Եղբրուք, որպէս և էք հաւատարիմ
Սպառնալիք իմ նրմանին
Մեծ առիւծու մունչալոյ
Օւարթութիւն իմ իբրև ցող
Յողեալ 'ի վերայ դալարոյ:

Սուսեր սուր. դրի յառակս զլեզու իմ
Արկէջ հուր ասի այլ ուր զճնչոյ իմ:
Ապստամբից ըստամբակաց
Ոչ թէ հլու հրպատակաց
Իսկ ձեզ գլխած և ողորմու՛ճ
Եւ կատարիչ խնդրուածոց

Եօթնափառ ճշմարտութեաւ են օրէնք իմ
Ուղղափառ դաւանութեամբ տն հաւատք իմ
Սիրեմ զձեզ զի անաղօս

Լոյս է պաշտեալ սուրբ հաւատ ձեր
Եւ անվրէպ հաստատութեամբ
Պահէք զօրէնս կայսերաց ձեր:

Յօլացմամբ փայլեմ որպէս զարփին երկնից,
Սարսափմամբ զողան համայնք յիմոց բանից,
Բայց 'ի սէր սուրբ Լջմիածնի,
Եւ ամենայն Հայոց աղզի
Օպատրիարզ ձեր յարզեցի,
Բազում փառօք ձոխացուցի:

Ի յրմպել ձեր զբաժակ ուրախութեան,
Ի յօրհնել զանգին կեանս իմ կայսերութեան,
Օսէր սրտի ձեր ճանաչեմք,
Ի յիշատակս արձանագրեմք,
Օգոյութիւն մեր ձեզ յայտնեմք,
Օփոխարէն և մեք ըմպեմք:

92

Ե Ր Ա Ձ

Սարսափելի երազ տեսայ այս գիշեր,
Որպէս թէ մի պարտեղի մէջ կանգնած եմ:
Մշտադալար զարգարված է կանաչով,
Իւր ծաղկիներ իւրեանց հոտը բուրումեն:

Ուրախ ուրախ թռչունները երգելով,
Օտուէ 'ի ծառ ողջունեցին իմ գալը:

Ծաղկիները քնքուշ գլուխքը խոնարհած,
Ողջոյն տուին, զմայլեցաւ իմ սիրտը:

Գնումեմ խոր պարտիզի մէջ. մարդ չկայ,
Ոչ մի տեղեց ձայն աղաղակ չէ լսվում:
Միայն հեռուից հասանում, ականջիս
Չրի ձայնը, բայց ջուրը դեռ չեմ տեսնում:

Իմ գնացած ճանապարհի ծայրումը
Եհա բացվեց մի գեղեցիկ հրապարակ,
Մարմարոնեայ գեղեցիկաչէն աւազան,
Ուր գործումէր ջուրը այնքան աղաղակ:

Երբ մտեցայ աւազանին, ինչ տեսնեմ,
Մի հրաշագեղ, մատաղահաս օրիորդ,
Եւազանի ափի վերայ խոնարհած,
Լուանումէ խտակ ջրում մի լուացք:

Գերբնական է այդ աղջկայ տեսիլը,
Ոչինչ չկայ դորա վերայ հողեղէն.
Լուսեղէն է, թափանցիկ է մարմինը,
Եչքը յօնքը սև սաթի պէս փայլումեն:

Չքնաղ իրան, մեջքը բարակ, իսկ կուրծքը
Դուրս է նայում բարակ հագուստի տակից,
Որպէս երկու հասունացած մեծ նուներ,
Թաւիշապատ, խելք է թռցնում գլուխից:

Վերպարանքը կանոնաւոր ու սիրուն,
Ոսկիամայրն չարժէ նորա մօտ ոչինչ:

Օճանում է ուսի վերայ մագերի,
Խերնի վերայ ծագիում է քաղցր ժպտ:

Երգ երգելով, նա կտաւ է լուսնում,
Նորա ձայնը կախարդում է թովչի պէս:
«Խաղա՛ աղբիւր», նա երգում է, «խայտալով,
Իմ կտաւը ձերմահացրու քո ջրերով:»

—Ո՛վ իմ չքնաղ, ասա՛, լսեմ, ո՛վ ես դու.
Ես մոտեցայ և ասում եմ նազելով,
Ո՛ր տեղեց ես եկած այս տեղ և ինչ ու
Ե՛րգ ինչ բան է, լուսնում ես երգելով:—

Ինձ պատասխան տուեց այսպէս. «Պատրա սո կաց,
Մահու պատանք լուսնում եմ քո համար.»
Եւ այս խօսքը ասած չաստձ, ծուխի պէս
Ենչայտացաւ իմ աչքիցը ամեն բան:

Տեսնում եմ, որ կանգնած եմ անտառու,
Օտուի կատարքը հասանում են երկնքին,
Իւր մշայլոտ գազաթովք անտառը,
Սոսկալի էր ահաբեկված իմ սրտին:

Լսելքս ամբոխվեցան....վաստակեցան աչքերս....
Կացինի ձայն հեռուից յանկարձ լսում եմ.
Խիտ ծառերի միջերից դուրս վազելով,
Յանկարձ մի այլ նոր երեղթ տեսնում եմ:

Մի հաստաբուն, բարձր կաղնի ահագին,
Նորա տակին նոյն օրիորդն է կանգնած

Կացին ձեռքին. Չարդոտվելով մեծ կաղնին,
Ըրաժարվում է իւր դարաւոր արմատից:

Օրիորդը կտրում է ու երգում է,
Նորա երգը սիրա կախարդող է դարձեալ.
«Ասիր, կտիր, սրա բերան իմ տապար,
Փայտ կորատիր, տախտակ տաշիր իմ համար:»

—Իմ նազելի, իմ սիրական, ասա՛ ինձ,
Մօտնում եմ նորան դարձեալ ասելով.
Եսա՛, ո՛վ ես և կամ ուստի՛ ես եկած,
Ի՛նչ տախտակներ կտրատու՞մ ես երգելով:—

Իմ հարցմունքին այսպէս տուեց պատասխան.
«Բո՛ օրհասը մօտեցել է, տախտակներ
Պատրաստում եմ քո դագաղի համար:»
Եսաց, դարձեալ անհայտացաւ ես մնացի:

Քայքայվելով հողիս ու սիրտս նայում եմ...
Եհա դաշար սեանում է չորս կողմից,
Ես չգիտեմ, թէ ինչ պիտի գայ զլսիս,
Բայց դողում եմ բոլոր մարմնով երկիւղեց:

Երթում եմ ես.....բայց ամպի պէս մի պատկեր
Հեռուիցը երևեցաւ իմ աչքին.
Մօտ վազեցի, դարձեալ տեսայ....ես նորան,
Մի գունաթափ, տխուր դեմքով ուրուական:

Մի ծանր մուրճ բռնած էր պինդ իւր՛ ձեռքում,
Որով զետինը փորում էր անդադար.

Ոհ, թէև այնքան զեղեցիկ էր իմ աչքին,
Բայց երկիւղեց սիրտս զարկում էր կատաղած:

Նա փորելով դարձեալ երգումէր մի երգ—
Մի սրտաշարժ, մի շատ տխուր, տրտում երգ.
«Մուրճ իմ, մուրճ իմ, փորիր դու ինձ մի փոս խոր,
Փորիր մուրճ իմ, մի զրկաչափ զեանսսփոր:»

Մօտենումեմ նորան նշարձեալ խնդրելով,
— Իմ նազելի, իմ սիրական, ասա՛ ինձ,
Եսա՛, ո՛վ ես և կամ ուստի՛ դու եկար,
Կամ այդ փոսը դու փորումես ո՛ւմ համար:—

Իմ հարցմունքին պատասխանում է այսպէս.
«Ես քո համար պատրաստումեմ գերեզման.»
Ճայթեց սիրտս.....և երկիւղեց և ցաւից,
Բայց կամեցայ տեսնել իմ այդ օթեան:

Երբ զնացի ես փոսի մօտ նայելու,
Սարսափելի մի ձայն եկաւ ախանջիս.
Յետ եմ նայում, տեսանում եմ այլ աղջիկ,
Նոյնպէս չքնաղ, նոյնպէս մատաղ, թափանցիկ:

— Իմ նազելի, զո՛նէ դու ինձ գթա՛, ասա՛,
Ո՞վ է փորող օրիորդը և դու ո՛վ,
Ինչո՛ւ այդպէս գիշատումք իմ սիրտը.
Շուտ պատասխան տուր նազելի խղճալով:—

«Մեք երկուքս քոյր ենք միմեանց անբաժան»,
Օրիորդը պատասխանեց հեղինելով.

«Նա երէցն է, իսկ ես կրտսեր հարազատ...»
— Բայց ո՛վէք դուք, ես հարց արի զուալով:

«Նա ալևոր «Նայաստանի հողին է»...»
«Իսկ իմ անունս է» — «Նմիաբանութիւն»
«Մեք շատ դարեր անցուցել ենք խռովով,
Եւ շատ մարդիկ փոս են ընկել մեր ձեռքով:»

Եսայ ժպտաց. կատաղաբար երկու քոյր
Գլորեցին ինձ փոսի մէջ. ես ընկայ.....
Շնչարգելված նեղութենից զարթելով
Սուտեցի, թէ երազէր որ տեսայ:

Կամ Կմնանուէլ:

93

Ե Ր Գ Ա Ի Ո Չ Ա Կ Ս Ց .

Վառեց երկինք իւր լապտեր,
Եւազակաց համար,
Նչեն հողմունք փոթորիկ
Գինով լցուին մեր փորիկ
Մեր պալատն է անտառ 2)

Խ մ ր ա պ ե ա :

Երբոր մեռնեմ ո՞վ ընկերներ,

Գինիներով խօսք տուէք որ
 Լե բաժակներ ձեռներնեքից
 Գաք ու պարէք շերմիս բոլոր
 Եւ առ ՚ի գոհ մեծ քաւութեան
 Հոգոյս բարե պաղատելով,
 Պիտի ցողէք իմ գերեզման գինիներով,
 Գինիներով հարիւր բաժակ,
 Գինիներով հարիւր տակառ,
 Գինիներով, գինիներով:

94

ՕՐՀՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ.

Տէր՝ կեցո՛ գու զՀայս
 Եւ արա զնոսա՛ պայծառս.

Աեցո՛ զՀայս.

Օղորտութիւն վերին
 Հաճեա՛ց ձօնել նոցին,
 Օխ նովմբ մարթասցին

Եզրիլ յաստին:

Ող Տէր մեր, Տէր փութա,
 Օգոգ մեր համայն փրկեա՛,
 Ի թշնամեաց.

Ասիո՛ զաչս նոցուն,
 Հա՛տ զարմատոյն զըոյն
 Եւ զագգ մեր պարտասուն
 Երա՛ հրզօր:

Ի քո իջեալ տեղի
 Օթթո՛ւ Հայրապետի
 Մեր հաստատեա՛:
 Օերկարութիւն կենաց
 Հօր մեր Եստուածագգեաց
 Հնորհեա՛ պետին մեր հարց,
 Որ զմեզ հովուէ:

Մ. Գ. Թաղեպետանց:

95

ԱՂՕԹԻՒՆ ՎԱՍՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՅ

Ու արժանապատիւ Սարգիս Վ. Թեոզորիան:

Ո.

Տէր, կեցո ըզՀայաստան,
 Լուր զորդուցն առ քեզ աղերս.
 Տէր, կեցո ըզՀայաստան,
 Յարս զնա նոր յիւրն աւերս:
 Յերբ, Եստուած հրզօր, Եստուած Գրիգորի,
 Եստուած զոր կարգամբ ՚ի խորոց սրբաի,
 Թողուցո՛ւս զի զմեր հայրենիս թըշուառ
 Սուր, հեռ եւ հեռձուածք աննուցուն յաւար:

Բ

Տէր, կեցո ըզՀայաստան,
 Լուր զորդուցն առ քեզ աղերս.

Տէ՛ր, կեցո ըզ՛այաստան,
Յարո՛ զնա նոր յիւրն աւերս:

Տե՛ս, օտարք անդուժ այսն զմեօք առնեն,
Եւ ըզսրբութեամբք մեր թըշնամանեն.
Բայց մեք ե՛րբ 'ի քոյդ հովացաք 'ի սէր,
Ոչ և 'ի մահու գբեզ պաշտեմք 'ի սուուէր:

Գ

Տէ՛ր, կեցո ըզ՛այաստան,
Լուր զորդւոցն առ քեզ աղերս.

Տէ՛ր, կեցո ըզ՛այաստան
Յարո՛ զնա նոր յիւրն աւերս:

Տէ՛ր, Տէ՛ր, դու ըզմերս օրհնեա զուղղութիւն,
Ար 'ի Գրիգորի սրբբեալս եմք արիւն.
Դու զնորուն պահեա հաւատս անասան,
Եւ զԵթուն իւր սուրբ 'ի շայս յաւիտեան:

Գ

Տէ՛ր, կեցո ըզ՛այաստան,

Լուր զորդւոցն առ քեզ աղերս.

Տէ՛ր, կեցո ըզ՛այաստան,

Յարո՛ զնա նոր յիւրն աւերս:

Իբր ըզգարնանի ցող 'ի սիրա եղբարց
Օաւալեա ըզսէր, հեզ զողի մեր հարց.
Եւ 'ի ջահ լուսոյ նոցա տար ըզմեզ,
Իբր ըզհօտ յարօտըս քո 'ի Աադէս:

Տէ՛ր, կեցո ըզ՛այաստան,
Լուր զորդւոցն առ քեզ աղերս.

Տէ՛ր, կեցո ըզ՛այաստան,

Յարո՛ զնա նոր յիւրն աւերս:

Ոչ, շաա իսկ աղեաք ծանրացան 'ի մեզ,
Շաա իսկ մահ 'ի մեզ հաշուէ ողջակէզ...
Տէ՛ր կենաց, յերկիր մեր, անբաւ տապան,
Արկ ըզշուռգ եւ կեանս առցէ շայաստան:

Խորեն Եպիսկոպոս Գալիպեան

96

ՏԱՐԱԳԻՐ ՀԱՅ ԴԱՆՆԻ ԶԻՆԻՈՐ

Տարի մ'ալ անցաւ,
Գնաց սահեցաւ,
Ե՛յլ դու շայ զինուոր,
Թափառական մնաս,
Յերկիր հեռաւոր,
Սուզ անմխիթար
Քեզ շուրջ պատած,
Եւ դժբաղտ սիրտդ ալ
Յուսարեկ եղած,
Սուրդ ու քօ տեզդ
Ժանգոտ վար դրած,

Եւ զօրեղ արմուկդ

Տիգիդ յեցուած:

Դի՛ր դու Հայ զինուոր,

Քու յոյսդ առ Աստուած,

Վ եր վերցուր դու լսդ,

Տես ո՞վ է կանգնած,

Եւ քեզ կ'ակնարկէ

Եզատիչն Աստուած,

Յաղթութեան պսակ

Իւր Սուրբ ձեռքն բռնած:

Եւ ուրեմն նիզակդ

Ոտք ելեր կանգնէ

Եւ սրտիդ խորէն

Ենոր փառք խրկէ:

Վ հատիր մի բնաւ

Քաջ զինուոր դու Հայ,

Օհ այսուհետեւ

Ի՛ն Աստուած զթած

Ընդ քեզ է յաւէտ,

Յազգանէր մրցանող

Սու տայ քեզ պսակ

Բողոր ճգանցդ փառք,

Յանկալին ազատութիւն:

Մարտիրոս Ս. Յ. Անդրեասեանց.

97

ԵՐԳ ՈՐԸԱՆՈՒԹԵԱՆ

Յնձացէ՛ք լիբինք Արարատայ,

Յնձա՛ Հայաստա՛ն, երկիրդ Հայկայ,

Յնձա՛, Յնձա՛, Յնձա՛, Յնձա՛,

Յնձա՛, Հայաստա՛ն, երկիրդ Հայկայ:

Մեր նախնեաց անմահ անունները,

Պարճանքով յիշեն մեր սերունդները.

Յնձա՛, Յնձա՛, Յնձա՛, Յնձա՛,

Յնձա՛, Հայաստա՛ն, երկիրդ Հայկայ:

Արբեցէ՛ք, քնարի լարերը ժանգոտ,

Ելէ՛ք Հայաստա՛ն երզով եռանդոտ.

Յնձա՛, Յնձա՛, Յնձա՛, Յնձա՛,

Յնձա՛, Հայաստա՛ն, երկիրդ Հայկայ:

98

Ա. Գ. Բ. Ս. Կ. Ի. Ն.

(Գաղթերենից)

Յուրադ փչեց ձեռն սաստիկ:

Չիւնը ծածկեց զետինը,

Եմենայն մարդ մտաւ իւր առնն,

Պատասպարգիլ ցրտիցը:

Ժամի դռնում դուր գողալով

Վանդնած է մի աղքատ կին.

Նորա հանդերձը պատառ, պատառ,

Չունի շապիկ իւր հագին.

Եւ համարձակ նա իւր ձեռքը

Կորան ամբողջ գիշերը.....
 Եխտաբորբոք երկնանարգք
 Իրեանց անձր երջանիկ
 Աջ հաշուէին, թէ լինէին
 Կորա ձեռքում խաղալիկ.....
 Եյժմ փողոցում քնում է նա
 Խոնաւ պատերի տակին—
 «Ողորմութիւն արէք, պարոն,
 Ենտուն, անտէր աղքատին»

Ժամի գոնում նա կանգնած է,
 Եւքերը կոր, վիզը ձուկ.
 Կորա նախկին բարեկամքը
 Չեն ասում նորան, «խղճուկ,
 Ե՛կ դու մեր մօտ, մէք կ'ամոքենք
 Քո վիճակի դառնութիւն,
 Այլ թուլացնենք ճակատագրիդ
 Խիստ հարուածի սաստիկութիւն»
 Ես տանում է աստապելով.
 Եյս սօսկալի վշտերին—
 «Ողորմութիւն արէք, պարոն,
 Ենտուն, անտէր աղքատին»

Կան Էմմանէլ.

Ա. Ղ. ԱՄՈՒՆ Ի ՕՐ ԵՐԳՐ

Օարթի՛ր, մանուկ իմ նապելի, բա՛ց այդ պայծառ
 աչերը,

Թերթերունքէդ քունը թօթուէ՛, գիրիդ հանգի՛ր
 քու մորը.
 Բա՛ւ քեզ որքան բարի հրեշտակք հեքաթ ասին
 երսոցում,
 Եյժմ արի՛ քեզ այն պատմեմ, ինչ պիտ' տեսնես
 աշխարում:

Օարթի՛ր, որդեակ, քանի՞ քնես
 Բա՛ց աչերդ այդ նախշուն,
 Ուր որ մայրըդ իւր բազդ, փառքը,
 Աեանք ու արեւն է տեսնում:

Դուն կ'մեծանաս, բոյ կը քաշես—չինար բոյիդ ես
 Ղուռբան
 Քեզ ուժ կըտան Մասի բաջըը, որ դու լինես
 քաջ Ա արդան
 Իմ մատներով մի ոսկեթել մէջքիդ դօտի եմ կարել,
 Գօտիցըդ թուր կը կապեմ, այն էլ ինքս եմ սրել:

Օարթի՛ր, որդեակ, քանի՞ քնես
 Բա՛ց աչերդ այդ նախշուն
 Ուր որ մայրըդ իւր բազդ, փառքը
 Աեանք ու արեւն է տեսնում:

Մեր բակումը ձի է կայնած՝ քեզ է մտում անհամբեր,
 Օարթի՛ր, որդեակ, քանի՞ քնես, ա՛ն քու թուրը

« Ազգային գրադարան

NL0249525

